

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Kommunikatsioonijuhtimise õppekava

Anett Männiste

**Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga ja pornograafia
tarbimispädevused**

Magistritöö

Juhendajad: Maria Murumaa-Mengel (PhD)

Kadri Soo (MA)

Tartu 2019

TÄNUSÕNAD

Kahtlemata on selle magistritöö kirjutamine olnud väljakutse, mis on aga kordades põnevamaks osutunud, kui oleksin osanud oodata. Siinkohal soovin tänada enda juhendajat Maria Murumaa-Mengelit, kes jagas minu entusiasmi ja rõõmu igal sammul ning toetas enda nõuannete ja soovitustega. Lisaks soovin tänada kaasjuhendajat Kadri Sood, kes aitas orienteeruda kvantitatiivsete andmete rägastikus ja tegi minu esimesed sammud sel teekonnal tunduvalt lihtsamaks. Samuti lähevad tänusõnad minu retsensent Marko Uibule, kes andis häid soovitusi ja innustas tööga edasi toimetamiseks.

Lisaks soovin aitäh öelda kõigile neile, kes leidsid võimaluse veebiküsimustikule vastamiseks. Ilma nende inimesteta, kes jagasid enda esimesi kogemusi pornograafiaga või avaldasid arvamust seksuaalhariduse kohta, ei oleks antud töö valminud. Eriti soovin aga tänada neid, kes ka juba küsimustiku koostamises nõuga panustasid. Aitäh ka Pillele ja Õnele, kes toetasid keeleliste ja sisuliste nõuannetega.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Pornograafia mõiste	7
1.2. Pornograafia tarbimine	10
1.3. Pornograafia mõju arutelud	12
1.4. Pornograafia tarbimispädevused	15
1.5. Uurimisküsimused	18
2. MEETOD JA VALIM	19
2.1. Andmekogumismeetod	19
2.2. Valim	20
2.3. Andmeanalüüs	22
2.4. Analüüsis kasutatud tunnused	23
2.5. Teema tundlikkus	26
3. TULEMUSED	27
3.1. Pornograafia defineerimine vastajate poolt	27
3.2. Pornograafia tarbimise harjumused	29
3.2.1. Pornograafia tarbimise põhjused	30
3.2.2. Pornograafia tarbimise kanalid ja eelistatavad žanrid	32
3.3. Esimesed kogemused pornograafiaga	33
3.4. Hoiakud pornograafia suhtes	36
3.5. Pornograafia tarbimispädevused	39
3.6. Pornograafia seksuaalhariduses	43
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	46
4.1. Järeldused	46

4.2. Diskussioon	49
4.3. Edasised võimalikud uurimissuunad	54
4.4. Meetodi kriitika	55
KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	58
KASUTATUD ALLIKAD	60
LISAD	72
Lisa 1. Pornograafia tarbimispädevustel põhineva õppekava ülevaade	72
Lisa 2. Küsimustik	74
Lisa 3. Žanrite ja kategooriate ülevaade	82

SISSEJUHATUS

2018. aasta pornograafiat vahendava veebilehe Pornhub statistikast ilmnes, et ühes minutis külastab lehte üle 60 000 inimese, vaadates üle 200 000 video ning teostades üle 57 000 otsingu (Silver, 2018). Märkimisväärsed arvud pornograafia igapäevases tarbimises viitavad sellele, et pornograafia (ja ka muu seksuaalse sisuga meedia) on muutunud tunduvalt kättesaadavamaks kui näiteks interneti-eelsel ajal, olles sageli ühe kliki kaugusel (Attwood, 2014).

Pornograafia kerge kättesaadavus on toetanud mitmeid arutelusid pornograafilise meediasisu ümber, mis keskenduvad üldiselt kolmele teemale: kerge ligipääs materjalile, materjali sisu ja (noorte) võimekus (või suutmatuse) eristada fiktiivsust faktidest (Wright ja Štulhofer, 2019). Sellised mõttevahetused on laias laastus jagunenud kahte koolkonda: pornograafia-vastased (viidatud ingl ka kui *anti-porn* või *pro-censorship*) ja pornograafia pooldajad (viidatud ingl ka kui *porn-positive* või *sex-positive* või *anti-censorship*).

Pornograafia-vastaste koolkonna esindajad lähtuvad sellest, et pornograafia on vägivaldne ja seksistlik (MacKinnon, 1993, Cole, 2014 järgi) ning sellel on negatiivseid efekte, nagu sõltuvus, selle tarbijale (We're an Anti-Porn..., 2019). Tüüpiliselt on selle lähenemise üheks keskseks teemaks võimalik reguleerimine, piiramine ja keelamine. Nii on näiteks Suurbritannias alates 15. juulist 2019 vanusekontrollisüsteemi rakendamine kohustuslik kõikidele pornograafiat vahendavatele veebilehtedele ja teenusepakkujad peavad kasutajatele tegema „jõulist“ vanusekontrolli, et hoida lapsi täiskasvanutele mõeldud sisu eest (Hern, 2019). Käesoleva aasta alguses menetles USA Arizona osariigi valitsus eelnõu, millega sooviti kanda pornograafia tervishoiukriisi põhjustavate nähtuste nimekirja. Selle põhjusena toodi välja pornograafia tendentsi tekitada sõltuvust ning selle ülemäärasest tarbimisest tulenevat vägivaldset ja ekstreemset seksuaalkäitumist (Oppenheim, 2019).

Arutelude teisel pool on pornograafia pooldajate koolkond, kus leitakse, et „parem juurdepääs seksuaalsuse/seksuaalse tervise teabele võib vähendada ärevust ning seksuaalse väljenduse julgustamine võib suurendada individuaalset naudingut“ (Watson ja Smith, 2012: 126). Pornograafia pooldajate koolkond on sageli seksuaalsuse reguleerimise ja tsensuuri vastu ning seksuaalhariduse pakkumise poolt (Smith ja Attwood, 2014). Pornograafia pooldajate koolkond näeb selle kasu nii seksuaalhariduses, meditsiinis kui ka psühholoogias, toetades indiviidi seksuaalsuse kujunemist või aidates seksuaalsusega seotud probleemide lahendamisel (Watson ja Smith, 2012).

Kuid kas on võimalik arutleda pornograafiast arvestades mõlema koolkonna lähtekohti? Nii pornograafia-vastaste kui ka pooldajate lähtekohti arvesse võttes töötas USA teadlane Emily Rothman koos teiste uurijatega välja õppekava, mis keskendus reaalsusele, et enamik noori näeb pornograafiat ja suunas neid analüüsima seal olevaid sõnumeid (Jones, 2018). Õppekava keskmes on mõiste *porn literacy* (edaspidi pornograafia tarbimispädevused), mis viitab pornograafilise meediasisu tarbimisega seonduvatele pädevustele. Õppekavas osalenud noored tõdesid, et mujalt (kui pornograafiast) ei ole võimalik seksi kohta õppida, ja „pornostaarid teavad, mida nad teevad“ (Jones, 2018). Selliseid pornograafia tarbimispädevustel põhinevaid sekkumisi on rakendatud ka Austraalias (Reality & Risk... 2018) ja Iirimaal (Rothman jt, 2018).

Siinkohal on oluline määratleda keskse mõiste kasutus – *porn literacy* ehk pornograafilise meediasisu tarbimisega seonduvad pädevused on eelnevalt akadeemiliselt teemat käsitlenud Carmen Karnö (2016: 13) hinnangul kohmaks väljend ja vajab paremat vastet eesti keeles. Sellest tulenevalt, konsulteerinud nii Eesti Keele Instituudi spetsialistide kui ka tõlkijatega, leidsin kõige sobivamaks vasteks pornograafia tarbimispädevused, mida kasutan ka antud töös läbivalt.

Minu töö paigutub teatud mõttes kahe koolkonna vahele, kuna püüan veebiküsitluse abil kaardistada Eesti täiskasvanute kokkupuuteid pornograafiaga ja kirjeldada nende tajutud pädevusi pornograafilise meediasisuga toimetulekuks. Ühelt poolt lähtun seisukohast, et pornograafia tarbimisel võib olla negatiivseid mõjusid nii individuaalsel kui ka ühiskondlikul tasandil, kuid teisalt leian, et neid riske on teatud piirini võimalik vähendada, pakkudes laiapõhjalist seksuaalharidust erinevatele gruppidele ning võimaldades stigmatiseeritud tabuteema üle arutleda.

Eesti kontekstis reguleerib pornograafia levikut pornograafilise sisuga ja vägivalda või julmust propageerivate teoste leviku reguleerimise seadus (2014), mis kirjeldab pornograafiana sellist kujutamisi, „mis teisi inimlikke seoseid kõrvale või tagaplaanile jättes seksuaalsed toimingud labaselt ja pealetükkivalt esiplaanile toob“. Antud definitsioon suunab hoiaku pornograafia suhtes tugevalt *anti-porn* koolkonda („labane“ ja „pealetükkiv“). Siinkohal peabki välja tooma, et pornograafia definitsioonid varieeruvad kirjanduses märkimisväärselt ja on sageli mõjutatud uurija enda koolkondlikust määratlusest. Antud töös lähtun aga definitsioonist, et pornograafia on professionaalselt või kasutajate poolt toodetud (audio)visuaalne materjal, mis kujutab seksuaaltegevusi ning (erutunud) suguelundeid ilmsel viisil (Short, Black, Smith, Wetterneck ja Wells, 2012; Ashton, McDonald ja Kirkman, 2018; Peter ja Valkenburg, 2011). Ilmsel viisil kujutatud

suguelundite ja seksuaaltegevuste puhul pean silmas, et keha on kujutatud poolpaljalt või paljalt ning seksuaaltegevused on selgelt kirjeldatud või näidatud.

Eelnevalt on Eestist pornograafiat seksuaalhariduse kontekstis käsitlenud enda bakalaureusetöös Carmen Karnö (2016), kes uuris ekspertide hinnanguid eesti noorte kokkupuutele pornograafilise meediasisuga ja seonduvaid pädevusi, ning leidis, et ekspertide hinnangul käsitletakse pornograafiat kui ühte seksuaalhariduse osa liiga vähe. Kätlin Karama (2017) andis aga ülevaate pornograafiat käsitlevatest empiirilistest uuringutest. Samuti on kaardistatud noorte pornograafiatarbimist (Soo, 2004; Tamm, 2016). Eestis puudub aga hetkel ülevaade sellest, milliseid pornograafilisi materjale, kui tihti, mis kanalitest ja kui palju tarbitakse. Samuti pole selge, milline on täiskasvanute üldine hoiak pornograafia suhtes. Pornograafia tarbimist ja sellega seonduvaid hoiakuid on käsitlenud eelnevalt mitmed uurijad nii Soomes (Paasonen, Kyrola, Nikunen, ja Saarenmaa, 2015), USA-s (Wright, Tokunaga ja Kraus, 2016; McCormack ja Wignall, 2017) kui ka Rootsis (Mattebo, Tydén, Häggström-Nordin, Nilsson ja Larsson, 2018).

Et teema kohta süstemaatiliselt rohkem teadmisi saada, viisin magistritöö raames 2019. aasta alguses läbi veebiküsitluse, millele vastas 441 Eesti täisealist inimest, ning mille andmete analüüsi põhjal saame sotsiaalteadusliku vaate sellele, millised on vastanute kogemused pornograafilise materjali tarbimisega, millised on seonduvad hoiakud ning millised pornograafilise materjali tarbimispädevused võiksid olla tänapäevases infokeskkonnas tegutseva inimese jaoks elementaarsed. Eesti haridussüsteemis on seksuaalharidus osa inimeseõpetuse aineksest, kuid tõdetud on, et Eestis on seksuaalhariduse pakkumine koolide lõikes pigem „ebaühtlane“ (Karnö, 2016) ja kahtlemata ei ole pornograafilise materjali tarbimisega seonduv vaid koolihariduse teema, kuid eeldan, et töö tulemused võiksid pakkuda huvi eeskätt seksuaaltervise ja -hariduse spetsialistidele.

Töö jaguneb neljaks peamiseks sisuliseks peatükiks. Töö esimeses osas annan ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, sealhulgas pornograafia mõistest ja tarbimistendentsidest, pornograafia tarbimispädevustest ja pornograafia mõju aruteludest. Töö teises osas kirjeldan rakendatud metoodikat ja valimit ning annan ülevaate teema tundlikust olemusest. Kolmandas osas on toodud peamised tulemused ning neljandast osast leiab järelduste ja diskussiooni peatüki, milles toon välja vastused uurimisküsimustele ning arutlen töö tulemuste üle laiemas kontekstis.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Selles peatükis annan ülevaate pornograafia mõistest, pornograafia tarbijatest ja selle tarbimise põhjustest. Lisaks toon ülevaate pornograafilise meediasisu tarbimise mõju aruteludest tuginedes Smithi ja Attwoodi (2014) kahe koolkonna jaotusele – pro/positiivne (ingl *pro-pornography* või *sex-positive*) ja anti/negatiivne (ingl *anti-pornography*). Samuti selgitan pornograafia tarbimispädevuste olemust. Peatüki lõpetavad uurimisküsimused.

1.1. Pornograafia mõiste

Prantsuse filosoof ja sotsiaalteoreetik Michael Foucault (2005) arutles „Seksuaalsuse ajaloo“ esimeses osas võimu ja seksuaalsuse suhete üle, tuues keskmesse repressioonihüpoteesi. Foucault' sõnul sai seksist 18. sajandil keskne küsimus ehk „seksile polnud vaja mitte ainult hinnangut anda, seda tuli ka hallata“ (lk 31) ja seksist sai „riigi ja indiviidi vaheline asi, avalik huvi“ (lk 33). Kuna seksiga seotud erinevate diskursuste arv oli suurenenud, siis tekkis vajadus tuua keskmesse tagasi perekond ja järglased (Foucault, 2005) ehk süsteem hakkas tootma ühte tõelist diskursust (Rocha, 2011). Teisisõnu, kõige olulisemaks seksi eesmärgiks sai reproduitseerumine ja kõik, mis jäi sellest väljapoole nimetati „loomuvastaseks“ (Foucault, 2005: 46). Foucault' järgi ongi „seks“ loodud selleks, et „anda kunstlik ühtsus enne laiali olnud bioloogilistele elementidele, naudingutele ja teguviisidele“ (Kurylo, 2017: 75).

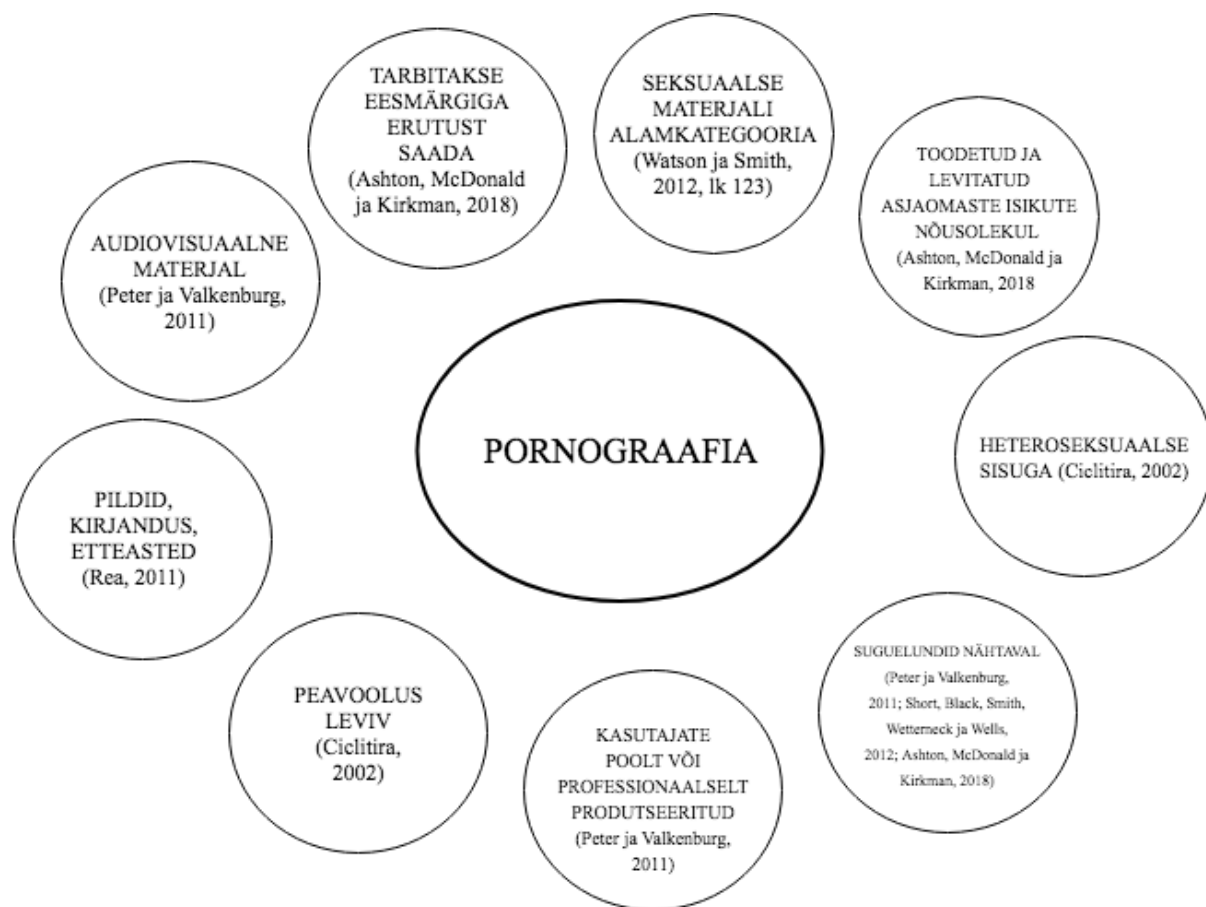
Kui seksi puhul on keskmis olnud reproduitseerimine, siis pornograafia defineerimine on selle ajaloo jooksul olnud seotud peamiselt selliste kehaliste tunnuste ja tegude kujutamise või kirjeldamisega, mille eesmärk on tekitada kehalisi reaktsioone, täpsemalt seksuaalselt erutada (Ciclitira, 2002: 191). Sõna „pornograafia“ pärineb 19. sajandist ja on omakorda tuletatud Vana-Kreeka sõnast „pornē“, mis oli väljend kirjeldamiseks prostituute (Paasonen, 2016). Tänapäeval on pornograafia definitsioone aga kümneid (Altman, 2019), mistõttu alustan terminoloogilise segaduse kaardistamisest ja süstematiseerimisest.

Pornograafiat võib võtta kui seksuaalse materjali alamkategooriat (Watson ja Smith, 2012: 123), mille puhul on teadlased pakkunud ning kohandanud mitmeid osaliselt kattuvaid ja mõnikord vastuolulisi pornograafia definitsioone (Campbell ja Kohut, 2017). Seejuures seisneb peamine vastuolo USA uurija David Andrewsi (2012) sõnul pakutud definitsioonide puudulikkusest katta kõike seda, mida võib tegelikult pidada pornograafiaks.

Vastuolusid ilmneb lugedes ka erinevates uurimustes kasutatud definitsioone. Ühelt poolt tuuakse välja, et pornograafia on eeskätt peavoolus leviv heteroseksuaalne seksuaalse sisuga materjal (Ciclitira, 2002). Teisalt aga kirjeldatakse pornograafiat laiemalt kui igasugust seksuaalset materjali, mis näitab suguelundeid eesmärgiga tekitada erutust (Short jt, 2012; Ashton jt, 2018). Selline materjal võib lisaks piltidele olla ka kirjalikus vormis (Rea, 2011; Campbell ja Kohut, 2017) või etteastetena (nii *live*'is kui ka filmis) (Rea, 2011).

Hollandi meediauurijad Peter ja Valkenburg (2011) töid lisaks eelnevale välja, et pornograafiat produtseeritakse professionaalselt või kasutajate poolt ning tegemist on (audio)visuaalse materjaliga, milles on kujutatud (erutunud) suguelundeid katmata viisil ja lähivõtetega. Teatud puhkudel on definitsioonile juurde lisatud klausel, et pornograafiline materjal on toodetud ja levitatud kõigi asjaomaste isikute nõusolekul (Ashton jt, 2018). Kõik kirjeldatud pornograafia defineerimise viisid on toodud joonisel 1.

Joonis 1 Pornograafia defineerimise viisid

Tuginedes eelnevale, võtan siinses uurimuses aluseks järgneva definitsiooni, mille olen sünteesinud erinevate autorite kasutatud definitsioonidest: **pornograafia on professionaalselt või kasutajate poolt toodetud (audio)visuaalne materjal, mis kujutab seksuaaltegevusi ning (erutunud) suguelundeid ilmsel viisil.**

Lisaks segadusele pornograafia definitsiooniga tekitab küsimusi ka pornograafia ja erootika erisus. Pornograafial ja erootikal on erinevad definitsioonid mitte ainult gruppide, vaid ka indiviidide vahel (Pope, Voges, Kunn ja Bloxsome, 2007). Levinsoni (2005) hinnangul taotleb pornograafia erootikaga võrreldes kindlat vastuvõttu ehk seksuaalset erutust. McDowall (2008) leidis aga, et erootikat peetakse võrreldes pornograafiaga positiivsemaks, intelligentsemaks ning esteetilisemaks. Samal ajal tõdetakse, et kui pornograafia ja erootika eristus võib olla kasulik uurijatele, avastamiseks erineva seksuaalse meedia efekte, siis pole selge, kas üldsus sellist eristust rakendab (Busby, Chiu, Olsen ja Willoughby, 2017).

Pornograafia jaguneb ka omakorda mitmetesse žanritesse ja kategooriatesse. Pornograafiat vahendaval veebilehel Pornhub (2018) on kokku üle 100 erineva kategooria, millest 2018. aastal olid populaarseimateks lesbi, jaapan ja MILF. Siinkohal tasub märkida, et sarnaselt teistele valdkondadele on ka pornograafia ajalooliselt meespoole domineeritud, kuid kui on nõudlus näiteks geipornograafia järele, siis antud alamkategooria ka tekib (McNair, 2013).

Uurimustes pakuvad aga sageli enam kõneainet *mainstream* ehk peavoolu pornograafia, geipornograafia ja feministlik pornograafia. USA uurijad Fritz ja Paul (2017) on välja toonud, et kui peavoolupornograafia peamine eesmärk on erutuse loomine ja see on loodud rahateenimise eesmärgil massidele, siis feministliku pornograafia loojad proovivad lisaks naudingu pakkumisele vaidlustada traditsioonilisi soorolle ja heteronormatiivseid ilustandardeid. Geipornograafia pakub aga alternatiivi peavoolu pornograafias kajastatud traditsioonilistele soorollidele ning kajastab intiimsemaid ja võrdsemaid suhteid näitlejate vahel (McCutcheon ja Bishop, 2015).

Vaatamata sellele, et kategooriaid või žanre on rohkelt, jäävad tarbijad üldjuhul mingi kindla seksuaalsuse juurde, kuna pornograafia pakub rohkelt võimalusi selle avastamiseks, seda ka ilma partnerita (Kurylo, 2017). Samuti varieeruvad seksuaalsed ihad indiviidide vahel märkimisväärselt ja sellest tulenevalt on ka eelistused pornograafias erinevad – ühele inimesele vastikuna tunduv võib teisele olla erutav (McNair, 2013). Seksuaalfilosoofiat uuriv Chloë Taylor (2009) leiab, et see

pornograafia, mida tarbijad valivad vaatamiseks, peegeldab eeskätt nende enda huve ja seeläbi toetab nende enda seksuaalsuse mõistmist.

1.2. Pornograafia tarbimine

Esimene kokkupuude pornograafiaga võib toimuda erinevate inimeste jaoks väga erinevas vanuses. Rothman jt (2018) tõdevad, et noorte keskmine vanus esimesel kokkupuutel ei ole üldjuhul teada. USA meeste seas läbi viidud uuringu põhjal oli keskmine vanus esimesel kokkupuutel pornograafiaga 13 aastat (Silwa, 2017), samas kui Horvaatia noori täiskasvanuid käsitlev uuring näitas vanuseks meeste puhul 11 ja naistel 13 aastat (Sinković, Štulhofer ja Božić 2013). Lähenedes aga indiviididepõhiselt, mitte statistilise keskmise järgi, varieeruvad vanused märkimisväärselt. Uuringud toovad välja, et esimesed kogemused võivad olla 8-aastaselt või 14-aastaselt (McCormack ja Wignall, 2017), 10-aastaselt või 12-aastaselt (Paasonen jt, 2015), 5-aastaselt või 26-aastaselt (Silwa, 2017). Esimene kokkupuude võib samuti toimuda väga erinevatel viisidel, olles juhuslik, teadlik või sunnitud (Silwa, 2017).

Rääkides pornograafia tarbijatest, siis nende hulgas on nii mehed kui ka naised, kuid sageli tarbivad mehed pornograafiat naistest rohkem (Emmers-Sommer, 2018; Häggström-Nordin, Tyden, Hanson ja Larsson, 2009; Lo ja Wei, 2005, Löfgren-Martenson ja Mansson 2013; Paul ja Shim, 2008). Romito ja Beltramini (2011) tõid noorte seas läbi viidud uuringule tuginedes välja, et mehed vaatavad pornograafiat viis korda tõenäolisemalt kui naised.

Sealjuures on pornograafia tarbimiseks erinevaid põhjuseid. Suurbritannia meediauurijate Clarissa Smithi, Feona Attwoodi ja Martin Bakeri (2015) küsitluspõhise uurimuse (n = 5490) tulemusest selgus, et peamiseks tarbimise põhjuseks on erutus. Ka kommunikatsiooni ja seksuaalsust uuriv USA-st pärit Tara M. Emmers-Sommer (2018) leidis, et põhiline soov tuleneb nii meestel kui ka naistel soovist seksuaalset rahuldust saada ja muuhulgas tarbivad paarid pornograafiat üldjuhul samadel põhjustel. Samuti tõid ka seksuaalsust käsitlenud USA uurijad Foubert ja Bridges (2017) tudengite seas läbi viidud uurimuse toel välja, et nii meeste kui ka naiste puhul on üheks põhiliseks põhjuseks seksuaalsest pingest vabanemine. Samas on ka leitud, et kui mehed tarbivad pornograafiat enam juba olemasoleva erutuse korral, siis naiste jaoks oli olulisem erutuse tekkimine (Smith jt, 2015). Rothman jt (2018) kirjeldasid noorte tarbimise põhjuseid kaardistades, et nende põhiliseks motivatsiooniks on „erutunud või seksikas meeleolu“ (ingl *horny or sexy mood*).

Teiste põhjustena on toodud välja näiteks ka igavust, seda nii noorte (Rothman jt, 2018; McCormack ja Wignall, 2017) kui ka täiskasvanute puhul (Smith jt, 2015). Oluliste tarbimis- ja kasutusmotivatsioonidena on välja toodud ka uute ideede saamine (Smith jt, 2015), enda seksuaalsuse avastamine (Smith jt, 2015; Foubert ja Bridges, 2017) ja üldine nauding (McCormack ja Wignall, 2017). Täiskasvanute üheks motivatsiooniks on ka sotsiaalne väärtus ehk suhete loomine ja hoidmine (Paul ja Shim, 2008) ning noorte puhul sõpradega sidemete loomine (McCormack ja Wignall, 2017). Kui täiskasvanute puhul viitab see pornograafia tarbimisele seltskonnas (näiteks pidudel) või partneriga (Paul ja Shim, 2008), siis noorte seas pigem meelelahutusele ja huumorile (McCormack ja Wignall, 2017).

Vaatamata sellele, et pornograafiat vahendavad lehed on suunatud täisealistele, siis pornograafiat käsitlevad uuringud keskenduvad eeskätt noorte ja noorte täiskasvanute tarbimisharjumustele (Wright ja Štulhofer, 2019; Busby jt, 2017; Mattebo jt, 2018). Samas on ka täiskasvanute tarbimisharjumuste käsitlemine oluline, võttes arvesse, et seksuaalse alatooniga materjal võib mõjutada täiskasvanute riskikäitumist enam kui noorte oma (Valkenburg ja Peter, 2011). Olemasolevate täiskasvanuid käsitlevate uuringute puhul on aga märgata, et keskendutakse olulisel määral negatiivsetele efektidele, näiteks sõltuvusele (Grubbs, Kraus ja Perry, 2019).

Eesti täiskasvanute puhul pole pornograafia tarbimise põhjuseid hetkel kaardistatud, kuid on olemas ülevaade tarbimisharjumustest pornograafiat vahendava veebilehe Pornhub statistika näol, mille üldine külastuste arv ulatus 2018. aastal 33 miljardini (Pornhub, 2018). Pornhub'i andmete alusel on keskmine eestlasest külastaja 36-aastane ja kõige enam külastavad lehekülge Haapsalu, Rakvere ja Viljandi elanikud, veetes seal keskmiselt 9 minutit ja 26 sekundit ühe külastuskorra kohta ning rakendades pooltel telefoni (Pornhub, 2018). Naised moodustavad aga umbes kolmandiku Pornhub'i Eesti külastajatest (Kalev, 2018).

Nagu mujalgi maailmas, on ka Eestis akadeemilistes ja rakendusuuringutes käsitletud enam pornograafia tarbimist noorte seas. Uuringus „Noorte hoiakud ja kogemused seoses seksuaalse ärakasutamisega“ (Soo, 2004) osales 1943 noort vanuses 16–19 ning tulemustest selgus, et suuremal osal vastajatest oli olnud kokkupuuteid pornograafilise materjaliga (*ibid.*). Tulenevalt uuringu fookusest noorte hoiakutele ja kogemustele seksuaalse ärakasutamisega käsitles uuring pornograafiat pigem negatiivse nähtusena. Teine uuring, kus käsitleti ühe alateemana pornograafiat, on „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring“ (Tamm, 2016). Uuringus toodi välja, et rohkem kui

pooltel vastanud 15-19-aastastest õpilastest on kokkupuude pornograafilise materjaliga: 75% vastanutest on näinud juhuslikult; 60% vastanutest on otsinud teadlikult ja 52% vastanutest raporteeris, et neile on sellist materjali näidatud. Samuti ilmnes samast uuringust, et Eesti noored on mõjutatud pornograafilise sisu vaatamisest ja nende jaoks on mõju olnud pigem motivatsiooniliselt ligitõmbav kui negatiivne.

Ka Carmen Karnö (2016) bakalaureusetöö raames tehtud intervjuudest seksuaalhariduse ekspertide ja õpetajatega ilmnes, et noortele läheb pornograafias nähtu korda ja „eelkõige ei oska õpilased eristada fiktsiooni ja fantaasiat reaalsusest” (lk 37), millest tulenevalt noored unustavad, et tegemist on konstrueeritud materjaliga. Seega, lisaks täiskasvanutele on pornograafial mõju ka noortele.

1.3. Pornograafia mõju arutelud

1980. aastatel toimusid mitmed arutelud seksi ümber, mis tõid kaasa „seksisõjad” (ingl. k *sex wars*), mille ühel pool on „hea seks” ehk seksuaalsuhted, mis on heteroseksuaalsed ja monogaamsed ning mille eesmärk on paljunemine, ning teisel pool „halb seks”, mis on juhuslik, homoseksuaalne või avalik (Smith ja Attwood, 2014). Kuna „inimeste seksuaalset uudishimu ei suudetud täielikult rahuldada”, siis oli sellise vastandumise tekkimine paratamatu (Queen ja Comella, 2008: 279).

Ka pornograafiat on saatnud avalikud debatid selle üle, mis on legaalne, ebasünnis ja ohtlik (McNair, 2013) ehk milline osa pornograafiast on aktsepteeritav ja kellele. Selliseid pornograafia arutelusid on raamistatud pro/positiivse või anti/negatiivse vaate läbi (Smith ja Attwood, 2014) alates 1980. aastatest, mil pro- ja anti-pornograafia diskussioonid hakkasid ringlema selle ümber, kas pornograafia toob kaasa naiste objektistamise või hoopis nende võimestamise (Fritz ja Paul, 2017). Nagu ka üldiselt seksi puhul, siis tulenevad sellised arutelud arusaamisest, et seksi peab käsitlema kas hea või halvana, vabastava või võimendavana, kahjuliku või rõhuvana (Attwood, 2014). Edasi toongi lühidalt välja mõlema koolkonna vaateid pornograafiale.

Pornograafiavastaste (ingl *anti-porn* või *pro-censorship*) argumendid põhinevad sageli kahel eeldusel: pornograafia on vägivaldne, seksistlik ja sellest tulenevalt on sellele mõju naiste allumisele ja rõhumisele (MacKinnon, 1993, Cole, 2014 järgi). *Anti-porn* liikumine sai tõuke 1970. aastatel seksuaalrevolutsiooniga USA-s, täpsemalt 1977. aastal, kui loodi liikumine Women Against Violence in Pornography and Media (Diamon, 1980).

Taylor (2009) toob Michel Foucault' ja Linda Williamsi töid analüüsides välja, et pornograafia vastu olevad feministid leiavad, et pornograafia taasloob reaalsust, samal ajal kui pornograafia pooldajad arvavad, et selle vastased ei oska vahet teha reaalsusel ja fantaasial. Samas heidetakse *anti-porn* diskursusele ette veenva tõendusmaterjali puudumist ehk argumendid tuginevad pigem isiklikele kogemustele ja subjektiivsetele tõlgendustele (McNair, 2013).

Muret pornograafia negatiivse mõju osas on suurendanud ka pornograafiliste materjalide rohkus, kättesaadavus ja mitmekesisus (Watson ja Smith, 2012: 123). Osati tuuakse välja, et on vähe tõendusmaterjali, et pornograafia põhjustab või toetab vägivalda, suhete lagunemist, tervisemuresid ja naiste alandamist (Watson ja Smith, 2012: 124). Küll aga on leitud seoseid näiteks pornograafia ja üksilduse (Yoder, Verden ja Amin, 2005), pornograafia ja naiste objektistamise (Vandenbosch ja van Oosten, 2017) ning pornograafia ja vaimse tervise probleemide vahel (Mattebo jt, 2018). Samuti on ilmnunud seosed pornograafia ja kondoomita seksi eelistamise vahel (Wright jt, 2016).

Arutletakse ka selle üle, kuidas mõjub pornograafia suhetele. Näiteks Tokunaga, Wright ja Roskos (2019) töid suuremahulise analüütilise uurimuse tulemustes välja, et pornograafia tarbimine viib impersonaalse suhtumiseni, mis omakorda suurendab tõenäosust kaasuda seksi ilma pühendumise või emotsionaalse intiimsuseta, mis ei pruugi küll olla negatiivne, kuid ohustab monogaamseid suhteid ehk n-ö „head seksi”. Siinkohal peab tõdema, et pornograafia negatiivsed efektid ehk *anti-porn* koolkond domineerib sageli ka uurimustes.

Arutelu teisel pool on pornograafia pooldajad (ingl *pro-pornography*, *anti-censorship* või *sex-positive*), kes tuginevad eeldusele, et kogu pornograafia pole vägivaldne, pornograafia pole rohkem vägivaldne kui peavoolumeedia ja kõik naised ei ole rõhutatud mitte-normatiivsetest seksuaalsetest representatsioonidest (näiteks sadomasohhism) ja tunnevad sellest mõnu (Rubin 1995; Strossen 1995; Hudson 2006, Cole 2014 järgi). Michael C. Rea (2001: 119) kirjeldas, et kui pornograafiavastased süüdistavad pornograafiat „perekondade lõhkumises, vägivaldsete kuritegude soodustamises ja kestvas naiste rõhumises”, siis pornograafia pooldajad eitavad neid väiteid ja kinnitavad, et „pornograafia tsensuur oleks ebamoraalne ning põhiseadusevastane piirang nende väljendusvabadusele ja enesemääratluse vabadusele”. Pornograafia pooldajad kaitsevad pornograafiat, selgitades seda kui kunsti, mitte kui tõde (Taylor, 2009). See on kultuuriline filosoofia, mis mõtestab seksuaalsust positiivse jõuna (Queen ja Comella, 2008).

Mõlemal koolkonnal on mõju ka tarbimisharjumustele. Näiteks USA peresuhete uurijad Willoughby, Busby ja Young-Petersen (2018) töid välja, et need inividid, kes ei poolda pornograafiat, üldiselt ka ei tarbi sellist materjali ja pornograafia pooldajad on pigem sellise meediasisu tarbijad. Wrighti ja Štulhoferi (2019) sõnul ei ole ilmse seksuaalse sisuga materjali tarbimisel seost sellega, et pornograafiat peetakse reaalsemaks. Peter ja Valkenburg (2008) leidsid aga, et mida enam noored tarbivad ilmse seksuaalse sisuga materjali, seda enam mõtlevad nad seksile ja seda tugevam on nende huvi seksi vastu.

Arutledes laiemalt selle üle, kas pornograafia kuulub, tuginedes Foucault' liigitusele, pigem *scientia sexualis*'e või *ars erotica*' alla, tõdeb Taylor (2009), et tema hinnangul on see pigem erootiline kunst (*ars erotica*) kui teadus seksist (*scientia sexualise*). Pornograafia võib küll õpetada oskusi ja tehnikaid, kuid fakte või „tõdesid“ inimese seksuaalsuse kohta pornograafia ei käsitle (Taylor, 2009). Pornograafia tähenduse ja moraali defineerivad ikkagi need, kes seda toodavad, ja ka need, kes seda tarbivad (Macnair, 2013). Ka Foucault (2005) leiab, et tõde koosneb kahest osast – ta on olemas kõnelejas ja selles, kes ta vastu võtab.

Milline on aga reguleerimise tegelik roll valdkonna puhul, kus palju on indiviidi enda otsustada? Taylor (2009) toob tuginedes Foucault'le välja, et mida rohkem iha reguleerida, seda enam seda soovitakse. Foucault (2005) leiab ka, et võim on ainult talutav, kui ta suurt osa endast varjab. McNair (2013) tõi välja, et mida avatum on ühiskond seksuaalsuse suhtes, seda tugevamalt on kehtestatud näiteks naiste õigused. Sestap võib oletada, et avatum olek pornograafia suhtes näitab „kultuurilist küpsust ja avatust“ (Gill, 2012: 485).

Üleüldiselt võib aga aktsepteeritud seksuaalsuste rohkus tuua kaasa võimaluse liikuda moraliseerimisest eetikale, see tähendab, et selle asemel, et nõuda kõigilt ühesugust seksuaalset käitumist („hea seksi“ nime all), võiks võtta hoopis seksuaalseid eelistusi valikutena, mis tulenevad eetikast, sotsiaalsetest kokkulepetest ja korraldusest (Warner, 2000, Paasonen, 2009 järgi). Edasi arutlen selle üle, kuidas selliseid valikuid teadlikumalt teha ehk kuidas rakendada pornograafia tarbimispädevusi.

1.4. Pornograafia tarbimispädevused

Viimastel aastatel on kerkinud esile pornograafia roll seksuaalhariduses, kuna pornograafiast on kujunenud üks põhilisi seksuaalharidusliku info allikaid (Sun, Bridges, Johnson ja Ezzel, 2016), seda enam, et pornograafiat seostatakse ka noore seksuaalse „mina” kujunemisega (Peter ja Valkenburg, 2008). Pornograafiat on käsitletud nii integreeritud seksuaalhariduse osana (Albury, 2014; Trostle, 2003) kui ka eraldiseisvalt pornograafia tarbimispädevustena (Vandenbosch ja Oosten, 2017; Rothman jt, 2018; Hutchings, 2017).

Pornograafia tarbimispädevused on välja kujunenud meediapädevuse (ingl *media literacy*) alasest teadustööst. Algselt keskendusid meediapädevuse mudelid printmeediale ja audiovisuaalsele materjalile, kuid valdkond on aja jooksul arenenud (Dawson, Gabhainn ja MacNeela, 2019) ja mitmekesisistunud. Inimesed osalevad nüüd meediakeskkonnas, mis ühendab trüki-, audiovisuaal-, telefoni- ja arvutimeediat (Livingstone, 2004). Meediapädevusel põhineva hariduse eesmärk on muutunud maailmas kaitsta inimesi võimalike negatiivsete efektide eest ja omada suuremat kontrolli meedia mõju üle inimesele (Potter, 2010).

Meediapädevustel põhinev haridus ei saa garanteerida tervislikke otsuseid, kuid saab toetada kriitilist mõtlemist, mis aitab teha vahet tõestel ja eksitavatel sõnumitel (Austin, Pinkleton, Chen ja Austin, 2015). Samuti võib meediapädevustel põhinev seksuaalharidus olla hea lähenemine kasvatamaks vastupidavust ja säilenõtkust võimaliku negatiivse seksuaalse meedia mõju suhtes (Vandenbosch ja van Oosten, 2017). Näiteks Vandenbosch ja van Oosten (2017) leidsid, et seksuaalharidust saanud noored käsitlevad vähem tõenäoliselt naisi seksuaalobjektidena kui need noored, kes pole vastavat haridust saanud.

Pornograafia tarbimispädevustel põhinevat haridust on kirjeldatud kui komplekti oskustest, mida inimesed vajavad, et dekodeerida ja juhtida pornograafiat enda elus, vaadates seda tahtlikult, kogemata sellele peale sattudes või olles suhtes pornotarbijaga (Klein, 2013). Hariduse eesmärk on muuta tarbijat kriitilisemaks pornograafia tarbijaks, vaadeldes kuidas kujutatakse sugu, seksuaalsust, agressiooni, rassi, suhteid ja keha pornograafilises materjalis. Samas on aga pornograafiaharidus nii uus ala, et keegi ei tea, millised on parimad praktikad, milliseid materjale peaks kasutama ja kus seda õpetada (Jones, 2018).

Emily Rothman jt lõid 2016. aastal pornograafilise meediasisu tarbimisega seonduvatel pädevustel põhineva õppekava, mis keskendus reaalsusele, et enamik noori näeb pornograafiat, ja suunas neid analüüsima seal olevaid sõnumeid (Jones, 2018). Õppekavas käsitletavateks suuremateks teemadeks on seksuaalse sisuga materjali ajalugu, soonormid ja seksuaalsuse normid, pornograafia reaalsus ja tervislik intiimsus, pornotööstus ning pornograafiast rääkimine lähedastega (Rothman jt, 2018). Õppekava eesmärkide seas on anda osalejatele nii faktilisi teadmisi kui ka võimalusi arutluseks pornograafia mõju, kehaideaalide ja intiimsuse üle. Tõlgitud ülevaade õppekavast on toodud Lisas 1.

Rothman jt (2018) leidsid, et pornograafiat käsitleva õppekava rakendamine on võimalik ja tundides osalenud noorte teadlikkus pornograafiast suurenes. Kanadas läbi viidud uuringu (Hare, Gahagan, Jackson ja Steenbeek, 2014) tulemusena tõdeti, et kuigi ilmselge seksuaalse sisuga materjali kasutamine seksuaalsuse kohta õppimiseks ei ole ideaalne, siis peetakse seda ainukeseks avatud, hinnangutevabaks allikaks keskkonnas, kus noored ei taju teisi alternatiive. Ka Rothmani jt (2018) tundides osalenud noored arvasid nii enne kui pärast tundide läbimist, et pornograafia on nende põhiline allikas seksuaalhariduseks.

Kuigi arutelud pornograafia tarbimispädevuste õppeprogrammidesse kaasamise ümber käivad, siis pole välja kujunenud parimaid praktikaid ega ka kindlat ettekujutust, kes võiks antud haridust pakkuda (Albury, 2014). Erinevad riigid näevad aina olulisemana anda noortele teadmised ja oskused, et teha teadlikke otsuseid, eriti kontekstis, kus neil on suurem ligipääs seksuaalsele materjalile läbi interneti ja meedia (UNESCO, 2018). Nii WHO (Maailma Terviseorganisatsioon), UNESCO ja teiste organisatsioonide koostöös valminud juhendis kui ka Euroopa seksuaalhariduse standardites (2015) on välja toodud soovitus käsitleda seksuaalse materjali analüüsi noortega (UNESCO, 2018), kuid pole täpsustatud, kuidas seda teha.

Pornograafia ja seksuaalhariduse arutelu keskmes on tavaliselt pornograafia negatiivsed efektid, vaatamata sellele, et uuringud näitavad, et vähesed inimesed kogevad neid (Dawson jt, 2019). Iirimaa uurijad Dawson, Gabhainn ja MacNeela (2019) tõid välja kaheksa põhiteemat, mida pornograafia tarbimispädevustel põhinev haridus peaks käsitlema:

- Häbi vähendamine pornograafia suhtes ja selle olemasolu aktsepteerimine
- Seksuaalsusest rääkimine

- Keha ja genitaalid
- Seks reaalsuses
- Nauding ja orgasm
- Füüsiline turvalisus ja seks
- Pornograafia õppematerjalina
- LGBT+ inimeste seksuaalsus

Eestis eraldi pornograafia tarbimispädevustel põhinevat seksuaalharidust ei ole. Pornograafia käsitlemist Eesti seksuaalhariduses võib koolide lõikes pidada eeskätt „ebaühtlaseks“ (Karnö, 2016). Põhikooli riikliku õppekava (2011) inimeseõpetuse aine üks teema on küll suhted ja seksuaalsus, mis sisaldab seksuaalsuse olemust, sh lähisuhteid, seksuaalidentiteeti, seksuaalset naudingut, soojätkamist ja seksuaalset arengut, kuid mitte pornograafiat. Samas on aga õpetajad tõdenud, et kuigi seksuaalõpetus on osa inimeseõpetusest, siis ometi pole tegu ainekava osaga, mis oleks õppetöös esikohal (Karnö, 2016). Karnö (2016) bakalaureusetöö raames läbi viidud intervjuude käigus tõdesid nõustajad ja õpetajad, et tihtipeale on noortel tekkinud ekslikud ja väga kindlad arusaamad sellest, milline peaks olema ja välja nägema seksuaalvahekord ning nad ei suuda eristada fiktsiooni ja fantaasiat reaalsusest. Sellest tulenevalt vajaks pornograafia enam tähelepanu ka seksuaalhariduses.

1.5. Uurimisküsimused

Minu uurimuse eesmärk on kaardistada Eesti täiskasvanute kokkupuuteid pornograafiaga ja kirjeldada nende poolt tajutud pädevusi pornograafilise meediasisuga. Lähtudes toodud eesmärgist, on uurimisküsimused järgnevad.

1. Millised on Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga?

- a) Millal oli esimene kokkupuude pornograafilise meediasisuga ning millise meediumi kaudu?
- b) Mis iseloomustab erinevate sotsiaaldemograafiliste gruppide praeguseid pornograafia tarbimise harjumusi?
- c) Millised on Eesti täiskasvanute üldised hoiakud ja hinnangud pornograafilisele meediasisule?

2. Millised on Eesti täiskasvanute arvates vajalikud oskused ja pädevused pornograafilise materjali tarbimiseks?

- a) Millised pornograafia tarbimispädevused on uuringus osalejatel?
- b) Mil määral ja milliseid teadmisi pornograafia kohta peaks osalejate arvates õpetama formaalses õppes?

2. MEETOD JA VALIM

Selles peatükis annan ülevaate valimist, kasutatud andmekogumismeetodist, andmete analüüsiks rakendatud meetoditest ja teema tundlikkusega seonduvates mõttekohtadest.

2.1. Andmekogumismeetod

Uurimuses rakendasin andmekogumismeetodina isetäidetavat ankeetküsitlust, mille koostamiseks ja läbiviimiseks kasutasin veebikeskkonda LimeSurvey. Internetipõhiste uuringute üheks kriitikaks on ainult internetikasutajate esindatus (Fricker, 2008). Vaatamata sellele, et ka Eestis on interneti levik lai, 82% Eesti majapidamistest on ligipääs internetile (Pärson ja Ait, 2018), siis jäävad uuringust siiski interneti mittekasutajad kõrvale. Kui küsimustiku eesmärk on anda üldine ülevaade, siis internetipõhise valimi puhul võib jääda märkimisväärne katvuse viga (Fricker, 2008).

Samas on veebiuuringute eelis aga vastajate suurem kontroll protsessi üle – nad saavad vastata omas tempos ja samuti on kõrvaldatud uurija mõju (Lewis-Beck, Bryman ja Liao, 2004). Eeliseks on ka võimalus levitada uuringut läbi erinevate tehnoloogiliste vahendite (Vehovar ja Manfreda, 2017) ning internetipõhised uuringud hoiavad kokku aega ja raha (Wright, 2015). Kuna pornograafiat saab pidada ka tundlikuks teemaks, siis tundus veebiküsimustiku rakendamine kõige parem viis, et tagada vastajatele diskreetsus ja anonüümsus.

Minu uuringukutse põhiliseks levitamise kanaliks oli sotsiaalmeedia, täpsemalt Facebook. Facebookist on kujunenud mugav vahend osalejate leidmiseks, sest Facebooki puhul peetakse kasulikuks madalaid kulusid, kiiret värbamisperioodi ning keeruliste gruppide ja noorte head kättesaadavust (Whitaker, Stevelink ja Fear, 2017). Küsimustiku levitamiseks kasutasin enda isiklikku Facebooki profiili, kuhu postitasin esimese üleskutse osalemiseks 2. jaanuaril 2019. Küsimustik oli täitmiseks avatud 2. jaanuarist kuni 31. märtsini 2019 ning selle aja jooksul tegin neljal korral meeldetuletusi ja kordusüleskutseid osalemiseks. Küsimustik oli minu profiilil avalik ja sellest tulenevalt oli seda võimalik jagada omakorda teistel kasutajatel. Postitusi jagati sotsiaalmeedias kokku 19 korral.

Lisaks jagasin postitust erinevates sotsiaalmeediagruppides, millesse kuulusin. Nende seas nii ülikoolikaaslaste grupid kui ka noorsootöötajaid ja huvijuhte koondavad grupid, mille liige olen

tulenevalt enda eelnevalt omandatud haridusest. Sotsiaalmeedia rakendamisega seonduvalt tõstatuvad aga ka mõned kitsaskohad, millele on oluline tähelepanu juhtida.

Sotsiaalmeedia rakendamise kriitika küsitluste läbiviimisel on, et vastajad on sageli nooremad kui traditsioonilistel meetoditel värvates (McRobert jt, 2018). Leian, et lisaks on sotsiaalmeedia kasutamise üheks ohuks koguda suhteliselt sarnase profiiliga vastajaid, kuna esmaseks vastuvõtjaks on enda tutvusringkond. Spetsiifilistes gruppides värbamiskutse jagamine toob kaasa sellesse spetsiifilisse gruppi kuuluvate inimeste üle-esindatuse valimis (näiteks nooremapoolsed, kõrgema teadlikkusega, jagatud väärtustega jne). Teisalt võimaldas kanali kasutamine aga võrdlemisi lühikese ajaga jõuda suure hulga inimesteni.

Et jõuda ka võimalikult erineva taustaga inimesteni, andsin paralleelselt küsitluse läbiviimisega intervjuusid meediaväljaannetele, et tõmmata uurimusele tähelepanu. Meediakajastuste ilmunisel tegin kordusüleskutseid ehk jagasin ilmunud intervjuusid sotsiaalmeedias koos palvega küsimustikku täita. Kajastuste seas oli intervjuu veebiraadio Generaadio saates „Keha ja vaim“ (2019), ERR teadusrubriigis Novaator ilmunud artikkel (Ivask, 2019) ja Vikerraadio saates „Huvitaja“ (Himma, 2019) antud intervjuu.

Küsimustiku töötasin välja tuginedes nii olemasolevale materjalile kui ka luues originaalküsimusi. Küsimustik on detailsemalt kirjeldatud peatükis 2.3. Küsimustikku piloteerisin 8 mehe ja naise hulgas, paludes osalejatel hinnata küsimustiku loogikat ning küimuste ja vastusevariantide arusaadavust. Vastajate tagasiside põhjal tegin korrekture nii ülesehituses kui ka sõnastuses. Näiteks tõin hindamisskaalaga küsimuste vastusevariantidele juurde võimaluse märkida „Ei oska vastata“.

2.2. Valim

Valimina kasutasin piiramatut ligipääsuga iseeneslikult tekkinud valimit, mis on mugavusvalimi üks vorm, mille puhul on küsimustik kõigile avatud ja osalemine on indiviidi otsustada (Fricker, 2008). Mugavusvalimi puhul valitakse uuringusse uuritavad, keda on lihtne uurimusse saada (Rämmer, 2014a). Iseeneslikult tekkinud valimi puhul on võimalik uurimusse saada ka indiviide ja gruppe, kelleni on muidu raske jõuda (Fricker, 2018). Märtn (2012) tõi enda magistritöös välja, et iseeneslikult tekkinud valimi puhul määrab palju ära see, millisel veebilehel küsimustik paikneb ja milliseid kanaleid pidi sellest teavitatakse.

Ankeedi täitmist alustas kokku 868 vastajat, kellest lõpuni täitis ankeedi 441 vastajat. Ankeedi jättis poolikuks 427 vastajat, kes üldjuhul loobusid edasi täitmisest esimese avatud ja kohustusliku küsimuse „Palun selgitage, mida tähendab teie jaoks pornograafia“ juures. Kui üheks peamiseks põhjuseks internetipõhiste ankeetide pooleli jätmiseks on pikkus (Galesix ja Bosnjak, 2009), siis neljandal küsimusel loobumisel ei saa see põhjuseks olla. Pigem võib siin eeldada, et osaleja ei tundnud end mugavalt kirjeldades niivõrd delikaatset mõistet või ankeet avati puhtalt huvist ja kvalitatiivset panust ootavate küsimuste puhul loobuti osalemisest.

Küsimustiku lõpetanud 441 vastaja vanusevahemik oli 18 kuni 65+ ja nende hulgas oli 161 meest, 278 naist ja üks inimene, kes defineeris oma sooks „Muu“. Enamik (79%) vastajatest jäi vanusegruppi 18–35 ja suurem osa vastajatest (31%) olid lõpetanud keskhariduse. Sellele järgnes magistrikraad (24%) ja bakalaureusekraad (20%). Kogu ülevaade demograafilistest andmetest on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Demograafilised andmed

Näitaja	Kategooria	Vastajate arv	Protsent
Sugu	Mees	161	36,6
	Naine	278	63,2
	Muu	1	0,2
Vanus	18–25	162	36,8
	26–35	187	42,5
	36–45	61	13,9
	46–55	20	4,5
	56–65	6	1,4
	65+	4	0,9

Kõrgeim lõpetatud haridustase	Põhiharidus või vähem	5	1,1
	Keskharidus	135	30,7
	Kutsekeskharidus (keskeriharidus)	42	9,5
	Rakenduslik kõrgharidus	52	11,8
	Bakalaureusekraad	88	20,0
	Magistrikraad	108	24,5
	Doktorikraad	7	1,6
	Muu	3	0,7

Edasises analüüsis jätsin välja need vastajad, kes olid haridustasemeks märkinud „Muu”, kuna neid ei õnnestunud liigitada ühegi küsimustikus kirjeldatud haridustaseme alla. Olemasolevad vastajad jaotasin haridustaseme järgi kahte gruppi: kõrgharidusega ja kõrghariduseta. Vanuse tunnustest moodustasin uue kolmese jaotuse: 18–25, 26–35 ja 36–65+. Samuti jätsin kõrvale vastaja, kes oli määranud sooks „Muu”, kuna antud vastaja vastused ei olnud kogu küsimustiku jooksul teemakohased, andes ebarelevantseid vastuseid (näiteks paludes kirjeldada esimest kokkupuudet pornograafiaga, tõi ta vastuseks „*Mul pole kindlat vanust (olen siiski ÜlemHaldjakooli kõiksuse armastuse roosaordeni vanem-delfiin)*”).

2.3. Andmeanalüüs

Kvantitatiivsete andmete analüüsiks rakendasin statistikaprogrammi IBM SPSS Statistics, mis on sotsiaalteaduslike andmete analüüsiprogramm andmete haldamiseks ja võimaldab läbi viia erinevaid statistilisi analüüse (Rämmer, 2014b). Uuritavatest tunnustest ülevaate saamiseks kasutasin protsentjaotust. Hoiakute, pädevuste ja tarbimise põhjuste vaheliste seoste uurimiseks kasutasin lineaarset ehk Pearsoni korrelatsioonikordajat. Pornograafia tarbimise põhjuste, hoiakute ja pädevuste

võrdlemisel sotsiaal-demograafiliste gruppide järgi (sugu, haridus, vanus) rakendasin t-testi ja dispersioonanalüüsi Scheffe *post-hoc* testi abil. T-testi kasutatakse juhul, kui on vaja võrrelda kahe arvulise tunnuse keskmisi väärtusi või kahe grupi ühe arvulise tunnuse keskmisi väärtusi (Rootalu, 2014). T-testi rakendasin dihhotoomsete ehk kaheväärtuseliste tunnuste võrdlemisel. Dispersioonanalüüsi kasutasin, kui võrreldavaid kategooriaid oli rohkem kui kaks. Antud uurimuses kasutasin dispersioonanalüüsi uurimaks sageduse, vanuse ja tarbimiskanali seoseid hoiakute, pädevuste ja tarbimise põhjustega. Lisaks kasutasin faktoranalüüsi, mida rakendatakse suure hulga tunnuste omavahelise seose esiletoomiseks (Tooding, 2014). Faktoranalüüsi abil leidsin tunnustekomplekte, et moodustada neist omakorda uued kompaktsed tunnused.

Kvalitatiivsetest analüüsimeetoditest rakendasin üsna kvantitatiivse iseloomu ja loogikaga meetodit, summeerivat kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis „saab alguse teatud sõnade või muude sisuüksuste leidmisega tekstist ja nende arvu kindlaksmääramisega, eesmärgiga mõista sõnade vm sisu kontekstist kasutamist“ (Virkus, 2016). Selle lähenemisviisi puhul toimub andmete analüüsis sõnade esinemissageduste kaardistamine käsitsi või arvutiga (Hsieh ja Shannon, 2005). Loendamist kasutatakse mustrite tuvastamiseks ja konteksti loomiseks (Morgan, 1993).

Töötades läbi kvalitatiivseid vastuseid, lõin märksõnadepõhised kategooriad ja kaardistasin nende esinemissagedusi. Näiteks pornograafia definitsiooni puhul tõin välja esimesel töötlemisel sagedasti esinenud märksõnad, nagu „alastus“, „eneserahuldamine“ või „erootika“ ja märkisin nende esinemissagedused. Esimeste pornograafiakogemuste puhul märkisin andmete töötlemisel esimese kokkupuute vanused ja nende esinemissagedused. Kvalitatiivsete andmete esitamise puhul toon tsitaatide juures välja vastaja vanuse ja soo.

Selles töös ei kasuta ma oluliselt induktiivseid analüüsivõtteid, lähilugemist ning tõelist tekstide süvaanalüüsi, kuid kuna materjal on väga rikkalik, plaanin pärast magistritöö kaitsmist neid andmeid analüüsida ka kvalitatiivse sisuanalüüsi tugevusi rohkem rakendavaid meetodeid kasutades.

2.4. Analüüsis kasutatud tunnused

Küsimustik oli jaotatud neljaks osaks: sotsiaal-demograafilised andmed, pornograafia tarbimise harjumused, hoiakud pornograafia suhtes ja pornograafia tarbimisega seonduvad pädevused. Küsimustiku komplekteerisin ise, võttes arvesse eelnevalt rakendatud praktikaid ja kohandades neid ümber. Kogu küsimustik on toodud Lisas 2.

Sotsiaal-demograafiliste andmete all kogusin infot vastajate soo, vanuse ja kõrgeima lõpetatud haridustaseme kohta. Edasises analüüsis jagunes sugu kaheks (mehed ja naised), vanus kolmeks (18–25; 26–35; 36–65+) ja kõrgeim lõpetatud haridustase kaheks (kõrgharidusega ja kõrghariduseta) grupiks.

Pornograafia tarbimise harjumuste puhul soovisin teada, kas vastajad on näinud pornograafilist materjali ja koguda nende definitsioone pornograafia kohta. Mõlema puhul kirjeldasid osalejad kogemust, vastates avatud küsimusele. Samuti soovisin teada saada nende pornograafia tarbimise sagedust ning mida ja miks tarbitakse. Tarbimise sagedust kaardistasin kahe küsimusega: „Millal te viimati pornot vaatasite?“ ja „Kui tihti te pornot tavaliselt vaatate?“, mille puhul vastajad pidid märkima sobiva vastusevariandi. Lisaks oli antud võimalus ka vastata „Ei oska öelda“.

Pornograafia tarbimise põhjuste kaardistamiseks kohandasin Smith, Barkeri ja Attwoodi (2014) uuringus kasutatud väiteid. Vastajad hindasid väiteid nõustumise skaalal (1 – ei nõustu üldse, 4 – nõustun täielikult), mille grupeerisin hilisemal andmetöötlusel järgmiselt: ei nõustu üldse (skaalapunkt 0), pigem ei nõustu (skaalapunkt 1), nii ja naa (skaalapunkt 2), pigem nõustun (skaalapunkt 3), nõustun täielikult (skaalapunkt 4).

Rakendades faktoranalüüsi, koondasin põhjused kahte indeksisse: seksuaalne lõdvestumine ja seksuaalsete huvide avastamine. Seksuaalse lõdvestumise indeksi sisemine konsistentsus (Cronbach'i alfa) oli 0,74 ja sinna kogunes kolm väidet: „Kui ma tunnen end pinges ja soovin lõdvestuda“, „Kui mul pole midagi muud teha, kui mul on igav“ ja „Soovin seksuaalset rahuldust“. Seksuaalsete huvide avastamise indeksi sisemine konsistentsus oli 0,67 ja sinna kogunes viis väidet: „Enda seksuaalsete huvide avastamiseks“, „Enda keha iseärasuste avastamiseks“, „Soovin näha asju, mida võiksin teha“, „Soovin näha asju, mida ma päriselt ise proovida ei saa“, „Soovin näha asju, mida ma päriselt ise proovida ei sooviks“.

Küsimusteplokis **hoiakud pornograafia suhtes** palusin vastajatel reageerida väidetele, mis töid nii *porn-positive* kui ka *anti-porn* lähtekohti. Tuginedes Evans-DeCicco ja Cowani (2001) uuringule kohandasin nii negatiivse kui ka positiivse tonaalsusega väiteid. Vastajad hindasid väiteid samal nõustumise skaalal nagu tarbimise põhjuste puhul.

Faktoranalüüsi tulemusena moodustus kolm faktorit, mille nende sisust tulenevalt defineerisin järgnevalt: pornograafia on negatiivne, pornograafia on positiivne ja pornograafia annab ideid.

Faktorite põhjal arvutasin kolm indeksit väidete keskmise väärtuse leidmise teel. „Pornograafia on negatiivne“ indeksi sisemine konsistentsus oli 0,87 ja faktori alla koondus 7 väidet: „Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi naise seksuaalsuse suhtes“, „Pornograafia alandab naisi“, „Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi mehe seksuaalsuse suhtes“, „Pornograafia suurendab naistevastast vägivalda“, „Pornograafia põhjustab partnerite võõrandumist üksteisest“, „Pornograafia tekitab sõltuvust“ ja „Pornograafia alandab mehi“.

Indeksi „Pornograafia on positiivne“ sisemine konsistentsus oli 0,79 ja sinna kogunes viis väidet: „Mind ei häiriks, kui mu elukaaslane soovib minuga koos pornot vaadata“, „Mind ei häiriks, kui ma saan teada, et mu elukaaslane vaatab pornot ilma minuta“, „Pornograafia eksisteerib igal juhul, nii et peaksime sellega harjuma“, „Pornograafia on põnev ja erutav“, „Pornonäitleja on amet nagu iga teinegi“. Indeksi „Pornograafia annab ideid“ sisemine konsistentsus oli 0,76 ja sinna kogunes kolm väidet: „Pornograafia vaatamine tekitab soovi proovida järele seda, mida nägin“, „Pornograafia annab uusi ideid“, „Pornograafia võimaldab inimestel näha erinevaid seksuaalkäitumise viise“.

Kaks väidet („Pornograafiat vaatavad need, kes päris seksi ei saa“ ja „Pornograafia näitab seksi nii, nagu see on“) ei korreleerunud piisavalt tugevasti ühegi faktoriga ja seetõttu jätsin need edasisest analüüsist välja.

Küsimustiku viimase rühma moodustasid **pornograafia tarbimispädevused**. Pädevuste kaardistamisel kasutasin Marty Kleini (2013) välja töötatud pädevuste komplekti. Palusin vastajatel keskenduda enda esimesele kogemusele pornograafiaga, mille nad ka küsimustikus eelnevalt ära kirjeldasid, ning sellele tuginedes hinnata, millised pädevused neil pornograafia tarbimiseks olemas olid. Vastajad hindasid väiteid samal nõustumise skaalal, nagu hoiakute ja tarbimise põhjuste puhul. Pornograafia tarbimise pädevused koondusid kõik ühe faktori alla, millest tulenevalt moodustasin ühe indeksi. Indeksi sisemine konsistentsus oli 0,91.

Küsimustiku lõpus palusin vastajatel avatud küsimusele vastates kirjeldada, kas ja mida peaks rääkima seksuaalhariduses pornograafiast. Kõige viimase küsimusena oli osalejatel võimalus veel midagi lisada.

2.5. Teema tundlikkus

Ükskõik, kas rakendada kvantitatiivseid või kvalitatiivseid meetodeid andmete kogumiseks, siis mõned teemad on tundlikumad kui teised, nende hulgas ka seks ja seksuaalsus. Tundlike või tabude teemade puhul, mida seostatakse sageli häbi- või süütundega ning mida peetakse privaatseks, võivad osalejad tunda ebamugavust (Noland, 2012). Samas toovad uurijad ka välja, et „tundlikkuse“ puhul on suur lõhe mõistmisel, mis on tundlik, miks ja kellele (Powell jt, 2018; Sparrman, 2014). Sparrmani (2014: 305) sõnul ei saa selgitada teema tundlikkust ühe faktoriga, kuna „iga käsitletav praktika koosneb mitmetest keerulistest suhetest“.

Antud teema puhul võtsin arvesse, et pornograafiat võib võtta kui tundlikku teemat ja sellest tulenevalt tagasin vastajatele nende anonüümsuse. Kui tagada uurimuses osalejatele konfidentsiaalsus ja anonüümsus, siis on vähe põhjust uskuda, et vastajad pole vastustes ausad, seda ka tundlike teemade puhul (Bourne ja Robson, 2015). Küsitluse läbiviimisel kasutatud keskkond ei salvestanud vastamise aega ega muid tunnuseid, millega oleks võimalik vastajat tuvastada. Kvalitatiivsete andmete töötlemisel märkisin vastuste juurde vastaja ea ja soo, mis kirjeldab küll vastaja profiili, kuid ei anna piisavalt infot vastaja identifitseerimiseks. Vastajatel oli samuti võimalus neile sobival hetkel küsimustik pooleli jätta, mida pooled vastanutest ka kasutasid. Lisaks oli välja toodud, et küsimustiku tulemusi kasutatakse ainult õppe- ja teadustöö eesmärgil.

Tundlike teemade puhul on murekohaks eelkõige laste ja noorte uurimine (Sparrman, 2014; Powell jt, 2013; Rinehart jt, 2017). Sellest tulenevalt soovisin küsimustiku suunata vaid täisealistele vastajatele. Küsimustiku avalehel tõin välja, et küsimustik on mõeldud vähemalt 18-aastastele.

Lisaks on tundliku teema puhul ka tähtis uuringu üldine disain (Rodriguez, 2018), millest tulenevalt oli küsimustiku katsetamine oluline. Katsetamises käigus sain lisaks sisulistele kommentaaridele ka nõuandeid, kuidas muuta küsimustiku täitmine mugavamaks.

3. TULEMUSED

Käesolevas peatükis toon välja töö tulemused, sealhulgas pornograafia definitsiooni, pornograafia tarbimise põhjused ja kanalid ning eelistatavad žanrid. Samuti kirjeldan vastajate esimesi kogemusi pornograafiaga ja nende hoiakuid pornograafia suhtes. Peatüki lõpetavad vastajate tajutud pornograafia tarbimispädevused ja nende hinnangud pornograafiale seksuaalhariduses.

3.1. Pornograafia defineerimine vastajate poolt

Ühe küsimusena oli ankeedis osalejatel palutud selgitada, mida tähendab nende jaoks pornograafia. Kokku kogunes üle 400 eriilmelise definitsiooni, mille puhul võib aga välja tuua mõned läbivad märksõnad.

256 korral oli mainitud definitsioonis **seksi, seksuaalakti kujutamist, seksuaalsust, suguühet või vahekorda**. Vastajad kirjeldasid, et pornograafias „*demonstreeritakse seksuaalakti*“ (N, 26–35), „*kujutatakse inimest seksuaalvahekorras*“ (N, 18–25), toimub „*suguihtes olevate inimeste näitamine*“ (M, 36–65+), „*seksuaalvahekorra või suguelundite kujutamine*“ (M, 26–35), tuuakse esile „*seksuaalseid detaile*“ (M, 18–25) või tegemist on „*seksuaalse sisuga*“ (mainitud kõigis vanusegruppides). Pornograafiat seostati kõige tugevamalt seksiga, olgu siis seks tegevusena, seksuaalsus toonina või seksuaalsus teemana.

Teiseks oluliseks märksõnaks oli **(audio)visuaalne materjal**, mis esines erinevates vormingutes 217 korral. Audiovisuaalse materjali märksõna alla kuulusid videod, pildid, fotod, joonised, joonisfilmid. Samas ka üldsõnalisemad kirjeldused, nagu meedia või visuaalne representatsioon, klipp ja meedium. Toodud olid ka ebamäärasemad märksõnad, nagu „*materjal*“, „*sisu*“, „*teos*“ või „*kombinatsioon*“, mille puhul oli jäetud täpsustamata, millises kanalis seda silmas peetakse. Samuti toodi mitmel korral välja, et pornograafia alla kuuluvad ka ajakirjad, tekstid, jutud ja raamatud.

Kolmandaks levinud märksõnaks oli **eneserahuldamine, seksuaalne rahuldamine, rahuldus või erutuse tekitamine**. Siinkohal kirjeldasid vastajad juba eesmärgi, mida pornograafia nende hinnangul täidab. 91 vastajat tõdes, et pornograafiat kasutatakse rahulduse saamiseks või erutuse tekitamiseks:

„*enese rahuldamine, kui füüsiliselt ei saa seksida*“ (N, 18–25)

„erootilise sisuga video või pildi materjal, mis on mõeldud erutuse esile kutsumiseks“ (N, 18–25)

Neljandaks märksõnaks oli **alastus**, sealhulgas **nähtavad genitaalid, paljad inimesed**. Antud märksõnu kasutati pornograafia kirjeldamisel 64 korda. Samas tõid vastajad ka välja, et ilmtingimata ei pea olema kujutatud alastust:

„Tegevus mis propageerib enese näitamist alasti või napis riietuses...“ (N, 56–65)

„Ilmtingimata ei pea olema täiesti alasti. Kui käitumine imiteerib seksi või erootilisi poose väljakutsuvas riietuses, siis see võib juba olla pornograafia.“ (N, 26–35)

Vastajad arutlesid ka erootika ja pornograafia erisuste üle, tuues välja, et pornograafias on erootikaga võrreldes suurem roll seksuaalvahekorral ehk nende hinnangul näidatakse pornograafias kogu vahekorda selgemal või ilmsemal viisil:

„Pornograafia on sellise sisuga visuaalne materjal, kus erinevalt erootikast näidatakse kõike n-ö "lõpuni" ning mis üldiselt on suuremal või vähemal määral lavastatud,“ (N, 26–35)

„Pildid paljastest inimestest liigitan erootika alla. Ehk kui inimene poseerib ja eksponeerib pelgalt oma keha, on tegemist erootikaga. Kui sellega kaasnevad ükskõik millised seksuaalset tegevused, nt masturbeerimine, penetratsioon, oraalseks jt, siis on tegemist pornograafiaga.“ (M, 18–25)

„Erootika on see, kui üks partner hellitab oma kaaslast linnusulega. Pornograafia korral on sule küljes ka lind.“ (N, 26–35)

Lisaks eelnevatele märksõnadele oli mitmetel kordadel toodud ka seoseid kunsti ja pornograafia vahel. Pornograafiat peeti filmikunstiks, mis kujutab inimestevahelist intiimsust. Teisalt leiti mitmeid seoseid ka pornograafia ja äri või raha vahel:

„Äri, mis põhineb inimeste seksuaalsusel ja selle ära kasutamisel,“ (N, 18–25)

„...pornograafia tegija teeb seda üldjuhul rahalistel eesmärkidel.“ (M, 26–35)

Siinkohal tasub ka märkida, et nii mõnegi vastuse puhul oli märgata ka vastaja hoiakut pornograafia suhtes. Näiteks pornograafiat kunstina kirjeldanud vastajad tundusid olevat pigem positiivse

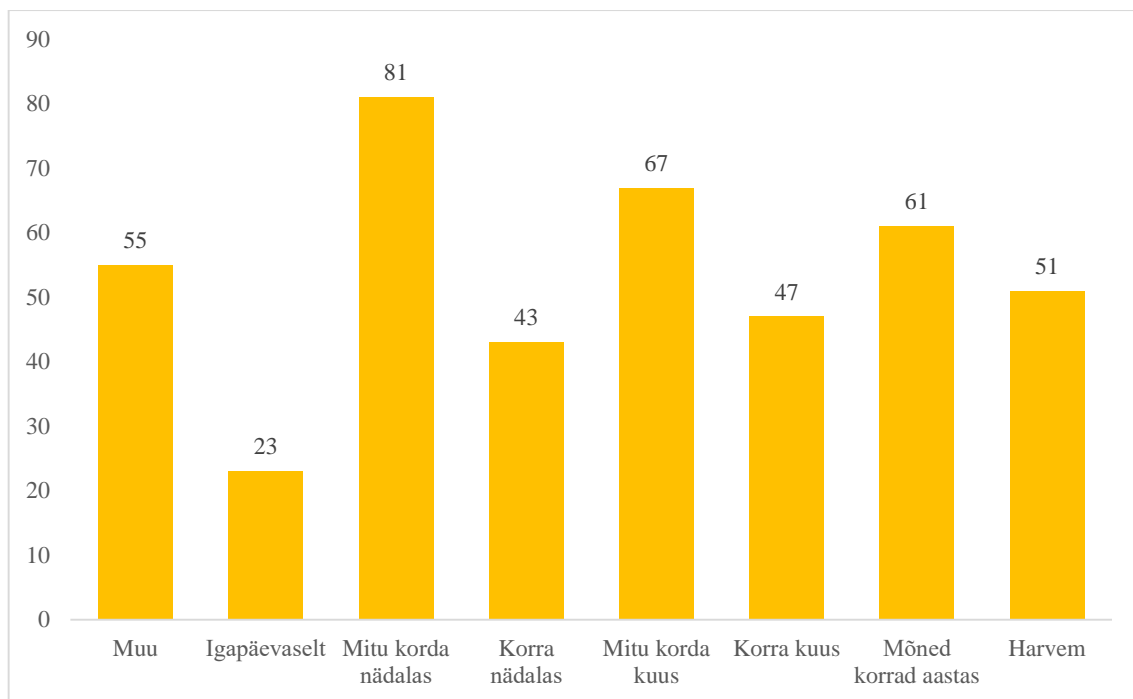
hoiakuga, samas kui pornot ärina kirjeldanud vastajad olid pigem porno suhtes negatiivselt meelestatud. Kokkuvõttes võib aga tuua olulisemate märksõnadena välja rahulduse, alastuse ja (audio)visuaalse materjali.

3.2. Pornograafia tarbimise harjumused

12 vastajat tõdes, et nad ei ole pornograafilist materjali näinud. Üle poolte nendest vastajatest olid noorema vanusegrupi esindajad (18-25-aastased) ja kolm neljandikku naised. Pornograafilist materjali mitte-näinud vastajad kirjeldasid vaid, mis on nende hinnangul pornograafiline materjal ja sellele järgnevale küsimustele ei vastanud. Edasine analüüs tugineb nendele vastajatele (n = 428), kes on pornograafilist materjali näinud.

Esiteks palusin vastajatel kirjeldada, millal oli nende viimane kokkupuude pornograafilise materjaliga. Umbes pooled vastajatest (52,4%) olid näinud pornograafiat vähem kui nädal aega tagasi. Paari nädala taguseks hindas viimast kokkupuudet pornograafiaga 8,8% vastajatest. Kuu aega tagasi nägi pornograafiat 5,2% vastajatest. Märkimisväärne on ka see, et 19% vastajatest nägi pornograafilist materjali viimati üle aasta tagasi.

34% vastajatest tarbivad pornograafiat **iganädalaselt** (igapäevaselt, mitu korda nädalas, korra nädalas). **Igakuiselt** (mitu korda kuus, korra kuus) tarbib pornograafiat 26,6% vastajatest ja **harvem kui korra kuus** (mõned korrad aastas, harvem) samuti umbes veerand vastajatest. 12,8% vastajatest valis küsimusele vastusevariandiks „Muu“, mille puhul enamik kirjeldas, et nad ei tarbi pornograafiat üldse. Märksõnaga „Muu“ kirjeldasid end ka need vastajad, kes kunagi pornograafiat tarbisid, kuid enam mitte, ning samuti need, kes vaatavad nii, kuidas juhtub. Tarbimise sageduse ülevaade on toodud joonisel 2.

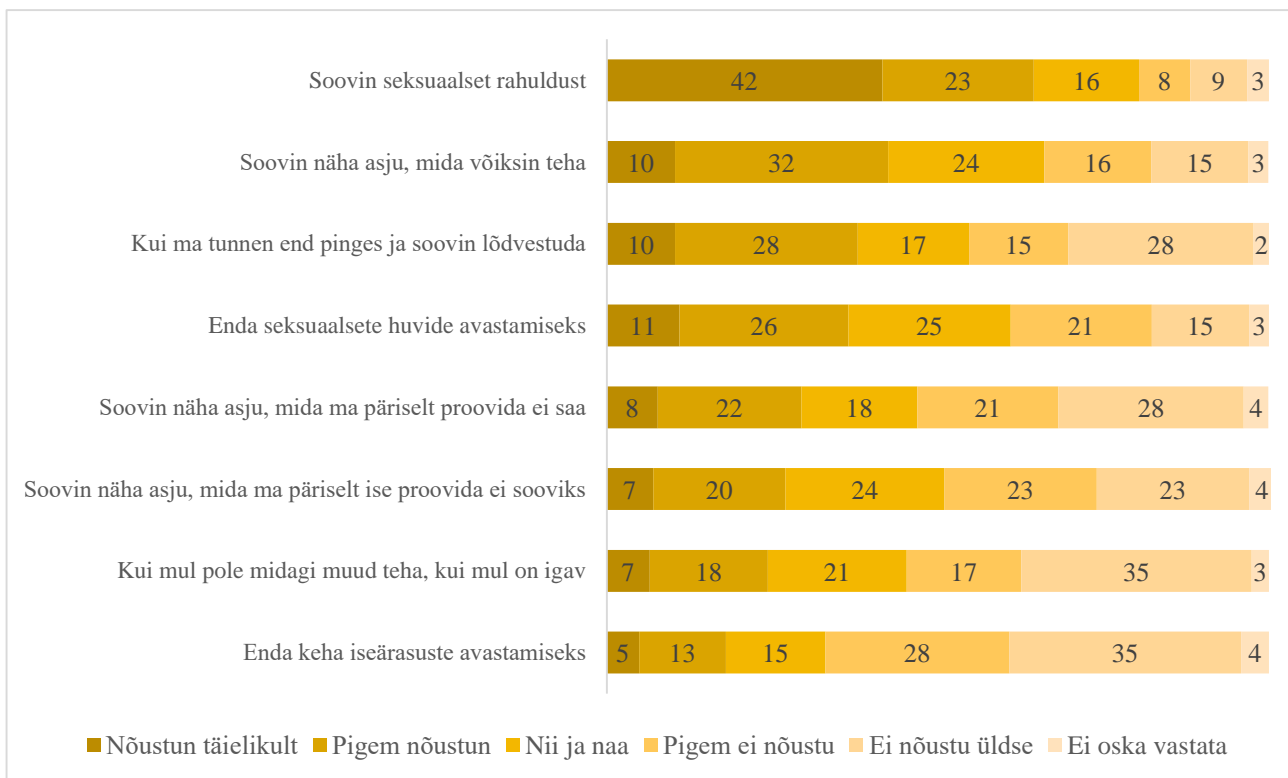

Joonis 2. Pornograafia tarbimise sagedus (vastajate arv)

Edasises analüüsis kasutan pornograafia vaatamise sageduse puhul kolmest jaotust: **iganädalaselt**, **igakuiselt** ja **harvem kui kuus korra**. Analüüsist seoses põhjuste, pädevuste ja hoiakutega jätsin välja need, kes olid vastuseks märkinud „Muu”, kuna neid ei olnud võimalik liigitada ühegi olemasoleva kategooria alla.

3.2.1. Pornograafia tarbimise põhjused

Põhjuseid pornograafia tarbimiseks said vastajad ($n = 428$) kirjeldada andes hinnangud kaheksale väitele. Nagu jooniselt 3 on näha, nõustuti kõige tugevamalt väitega „Soovin seksuaalset rahuldust”, millega nõustus (st valisid vastusevariandi „Nõustun täielikult” või „Pigem nõustun”) 64,5% vastajatest. Kõige vähem (62,8%) nõustuti (st valisid vastusevariandi „Ei nõustu üldse” või „Pigem ei nõustu”) väitega „Enda keha iseärasuste avastamiseks”. Üsna vähe nõustuti ka väitega „Kui ma tunnen end pinges ja soovin lõdvestuda” (52,1%).

Joonis 3. Pornograafia tarbimise põhjused (%)

Tabelis 2 on toodud pornograafia tarbimise põhjuseid käsitlevate indeksite keskmised väärtused sotsiaal-demograafiliste näitajate ja tarbimise sageduse järgi. Tulemustest ilmneb, et meeste ja naiste vastustes esineb statistiliselt oluline erinevus ainult seksuaalse lõdvestumise puhul. Mehed nimetasid seksuaalset lõdvestumist tähtsamaks pornograafia tarbimise põhjuseks kui naised.

Tabel 2. Pornograafia vaatamise põhjuste käsitlevate indeksite keskmised väärtused demograafiliste näitajate ja tarbimise sageduse järgi.

		Seksuaalsete huvide avastamine		Seksuaalne lõdvestumine	
		Keskm.	t/F	Keskm.	t/F
Sugu	mees	1.8	1.43	2.4	6.81***
	naine	1.6		1.8	

Vanus	18-25	1.7	.093	2.1	.830
	26-35	1.7		2.0	
	36+	1.7		1.8	
Haridus	Kõrghariduseta	1.7	-.155	1.9	-1.014
	Kõrgharidusega	1.7		2.0	
Tarbimise sagedus	Iganädalaselt	1.9	6.30**	2.6	74.04***
	Igakuiselt	1.8		2.3	
	Harvem kui kuus korra	1.6		1.3	

Märkus: Gruppidevahelisi erinevusi on testitud t-testi ja Scheffe post-hoc testi abil. **p<0.005 ***p<0.001

Erineva haridustasemega inimeste (kõrgharidusega, kõrghariduseta) keskmistes hinnangutes olulisi erinevusi ei esinenud. Tarbimise sageduse puhul on aga oluline erinevus nii seksuaalsete huvide kui ka seksuaalse lõdvestumise puhul – harvem kui kord kuus pornograafiat tarbivad inimesed peavad võrreldes sagedamini tarbivate vastajatega seksuaalsete huvide avastamist ja lõdvestumist vähemolulisteks tarbimise põhjusteks.

3.2.2. Pornograafia tarbimise kanalid ja eelistatavad žanrid

Küsimusele „Milliseid kanaleid te kasutate pornograafilise materjali leidmiseks või vaatamiseks?“ vastas 88% vastajatest „internet“ (tasulised ja tasuta veebilehed, näiteks Pornhub, xvideos.com, RedTube, Tumblr). Kõige sagedamini vaatavad vastajad pornograafilist materjali sülearvutist (44,6%) ja sellele järgneb telefon (34,1%).

Eelistatavate žanrite kirjeldamisel lähtusid vastajad levinud kategooriatest, eelistatud kehatüüpidest või kirjeldasid vabas vormis kooslusi, mis neile huvi pakuvad. Kõige eelistatumaks žanriks on **amatöör** (või teiste nimetajatega *homemade* ja *webcam*). Kokku kirjeldas 83 vastajat seda enda eelistatava kategooriana. Sellele järgnes **gei ja/või lesbi**, mida eelistab 65 vastajat. Gei/lesbi

pornograafia on sealjuures eelistatum meeste seas. Populaarsed on samuti **kolmekas, threesome või gangbang**, mille puhul tõid vastajad ka välja, et nad eelistavad teatud kombinatsioone, nagu kaks naist ja mees, üks naine ja kaks meest.

Populaarsed olid ka anaal, hetero, *hentai* ja noored (*teen*). Lisaks oli ka vastajaid, kes tõid välja, et nad otsivad kvaliteeti, eelistavad teatud näitlejaid või naisesõbralikku/feministlikku pornograafiat. Üks vastaja kirjeldas, et nad jagavad elukaaslasega iseendast tehtud pornograafilist materjali:

„Okei, tegelt elukaaslasega oleme üksteisele saatnud pornograafilise sisuga videosid iseendast. See vist käib ka siia alla.“ (N, 26–35)

Spetsiifilisematest žanritest oli välja toodud veel BDSM (*Bondage Discipline Sadism and Masochism*), MILF, *squirting*, *deepthroat*, *creampie*, *yaoi*, seks loomadega ja palju muud. Kokku nimetati pea 80 eraldi žanrit, alakategooriat ja eelistust.

Suur hulk, 94 vastajat tõi ka välja, et neil ei ole eelistusi. Põhjustena toodi välja, et nad ei vaata pornograafilist materjali piisavalt palju, et eelistusi välja tuua või neil pole lihtsalt eraldi lemmikuid välja kujunenud. Osad vastajad tõdesid ka, et ei oska vastata või ei tea žanrite nimesid.

3.3. Esimesed kogemused pornograafiaga

Palusin vastajatel kirjeldada esimesi kogemusi pornograafiaga, sealhulgas tuua välja vanus esimesel kokkupuutel. Vanuse kirjeldamisel toodi eeskätt välja oletatavat vanusevahemikku (näiteks 10 kuni 12, 13 kuni 14) või kirjeldati sõnadega nagu „*algklassides*“, „*teismeeas*“ või „*täiskasvanuna*“. Samuti toodi välja vanus, millest nooremad (alla 7) või vanemad oldi (üle 10-aastane). Seega pole võimalik öelda, millises vanuses enamik vastajaid pornograafiat esmakordselt nägi, kuid saab tuua ealised perioodid.

Enamik kokkupuudetest oli alla 16-aastasena. Kõige suurem hulk, 82 (19%) vastajat, olid välja toonud, et puutusid esmakordselt kokku pornograafiaga umbes 10-aastaselt, 78 (18%) vastajat aga 12-aastaselt. Märkimisväärne hulk, 65 (14,7%) vastajat, tõid välja, et esimene kokkupuude toimus 7-aastasena või nooremana.

Mitmed vastajad kirjeldasid esimese kogemuse puhul, et nende hinnangul toimus see suhteliselt noorelt. Oluline on siinkohal välja tuua, et nad pidasid enda esimese kokkupuute iga nooreks väga erinevalt, nii 10-aastasena, algklassides, 16-aastasena kui ka 18-aastasena.

„Esimest korda väga noorelt, ilmselt olin alla 10 aasta vana.“ (M, 26–35)

„Olin väga noor, algklassides.“ (M, 18–25)

„Olin noor, kuskil 16, kui julgesin ise sellistele veebilehtedele minna“ (N, 18–25)

„Olin vist üsna noor. 18–23 aastat vana“ (N, 35–45)

Palusin ka kirjeldada, millisest allikast oli vastajate esimene kokkupuude pornograafiaga. Kõige sagedamini olid selleks ajakirjad (42,2%), teisel kohal olid veebilehed (27,2%). 74 vastaja ehk 16,8% jaoks oli esimene kokkupuude pornograafiaga televisiooni kaudu.

Oma esimese kogemuse kirjeldustes tõid vastajad ka täpsemalt välja, kuidas see aset leidis. Ajakirjadest kirjeldati enam Maaja lehitsemist. Maaja (algse nimega Maarja) on eestikeelne erootikaajakiri, mis ilmub alates 1989. aastast (Matti Looga vahetas..., 2000). Küsimustikule vastajad selgitasid, et sageli kuulus ajakiri mõnele lapsevanemale või tuttavale:

„Käisin põhikooli mõnes lõpupoolsemas klassis. Vaatasime klassiõega ta ema ajakirja. Tundsin vastikust, sest pildid olid naisi alandavad. Tegu oli täiesti tavalise ajakirjaga, aga meeste üleolev suhtumine jäi juba silma.“ (N, 18–25)

„Oli ajakiri "Maaja" (päris algselt oli selle nimi vist "Maarja"). Näppasin isa hoolikalt suletud portfelist ja pärast lugemist pistsin tagasi sinna, kust võtsin, et vahele ei jääks,“ (N, 36–45)

Ka VHS-ide puhul toodi välja, et sageli leiti need kodust, tuttavate või sugulaste juures. Nagu ka ajakirjade puhul, siis olid ka videofilmid tihti peidetud või täiskasvanute silma alt ära pandud:

„Salvestasime perega perefilme VHS peale. Hakkasin ükskord vaatama ja seal ei olnud 101 dalmaatsiakoera vaid 101 meest ühe naise ümber. Keegi oli midagi muud sinna peale salvestanud. Olin 11 aastane. Pigem tundus põnev ennast avastada.“ (M, 18–25)

„Olin ilmselt 11-12 aastane. Leidsin kapist vanemate hoolikalt ära peidetud VHSi, millel oli pornofilm,“ (M, 36–45)

„Sõbra emal oli mingi Rootsi porno VHS, mida me käisime peale kooli sõbra juures salaja vaatamas. Vanust oli vast 12-13,“ (M, 26–35)

Televisiooni puhul selgus, et üheks oluliseks allikaks olid telekanalid TV1000 või Kanal 2, mis näitasid sageli hilisõhtul vastajate hinnangul pornograafilise sisuga filme. Seaduse järgi peab ettevõtja, sel puhul siis telekanal, analüüsima „enne teose levitamist või demonstreerimist selle sisu, kuna julmust või pornograafiat sisaldavaid teoseid ei tohi näidata ega muuta kättesaadavaks alaealistele“ (Lakson, 2017). Vastajad liigitasid aga kanalitel näidatud filmid pigem pornograafia alla:

„Olin siis kuue aastane, kui ühel sünnipäeval koos mõni aasta vanemate (üks u 9, teine u 12) sugulastega sattusime klõpsima telekanaleid ja (vist Kanal 2) jäime vaatama filmi, mille võiks liigitada porno alla.“ (N, 18–25)

„Olin umbes 6 aastane ja nägin pornofilmi osa televisioonis kanalil TV1000 pärast kella 23. Sellele järgnevalt alates 7 aastaselt külastasin pronograafia lehekülgi.“ (N, 18–25)

Internetist vaadati nii pilte kui ka videoid, milleni juhatasid nii otsingumootorid, lehekülg neti.ee või näiteks ka mängukeskkond Mängukoobas. Veebilehtedele satuti nii juhuslikult kui otsiti pornograafilist sisu ka teadlikult:

„Olin vist 14 ja leidsin neti.ee kaudu veebilehed kus olid pornograafilised pildid,“ (N, 18–25)

„Olin umbes 12-aastane, googeldasin sõna „porn“ ja sain huvitava tulemuse.“ (M, 18–25)

Sageli kumas vastustest, et esimene kokkupuude pornograafiaga oli pigem kollektiivne kui individuaalne. Vaadati koos sõprade, õdede või vendadega, sünnipäevadel, mängude või klassiruumis. Pornograafia tundub kirjelduste põhjal olevat midagi, mis pigem tuleb ellu ootamatult, ette hoiatamata ja mitteteadlikult. Mitmed vastajad tõid välja, et pornograafilist materjali oli põnev vaadata, kuna midagi sellesarnast polnud nad enne näinud:

„Põnev kogemus oli. Nägi ju asju, mida varem polnud näinud,“ (M, 18–25)

„Leidsime lastena vanaisa aidast hunniku „Maaja” ajakirju, jooksime ühega põõsasse seda uurima. Ehmatas päris ära, kuid põnev oli ka.“ (N, 18–25)

Teisalt kirjeldasid vastajad ka hirmu ja arusaamatust. Kardeti vahele jääda ja vaatamata noorele eale saadi aru, et tegemist on millegi keelatudga:

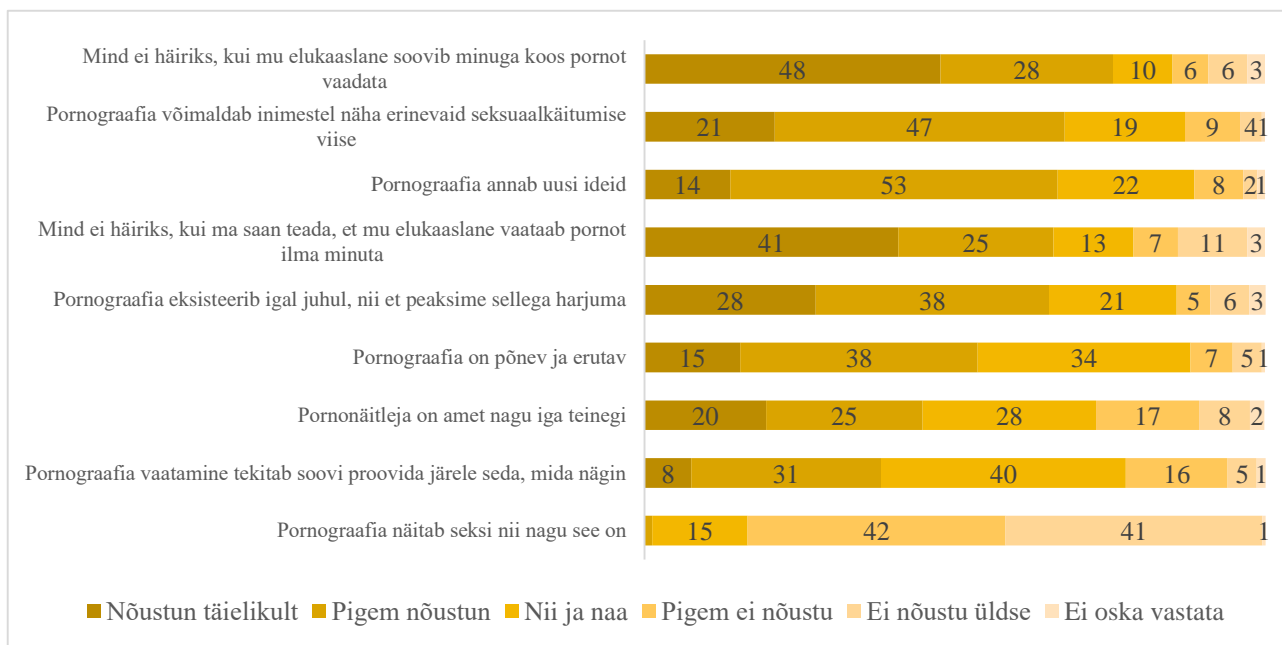
„Erutav ja arusaamatu samal ajal.“ (M, 26–35)

„Kogemus oli midagi müstilist. Samas kindel arusaam, miks need ajakirjad peidus on.“ (N, 26–35)

Muudest kokkupuudetest oli ära toodud näiteks „eesti meedia”, „fotod” või „fotomaterjal”, mängu- ja pornokaardid ja tasod, mis „kui märjaks said kaotasid nende peal olevate naiste riided ära“ (M, 18–25).

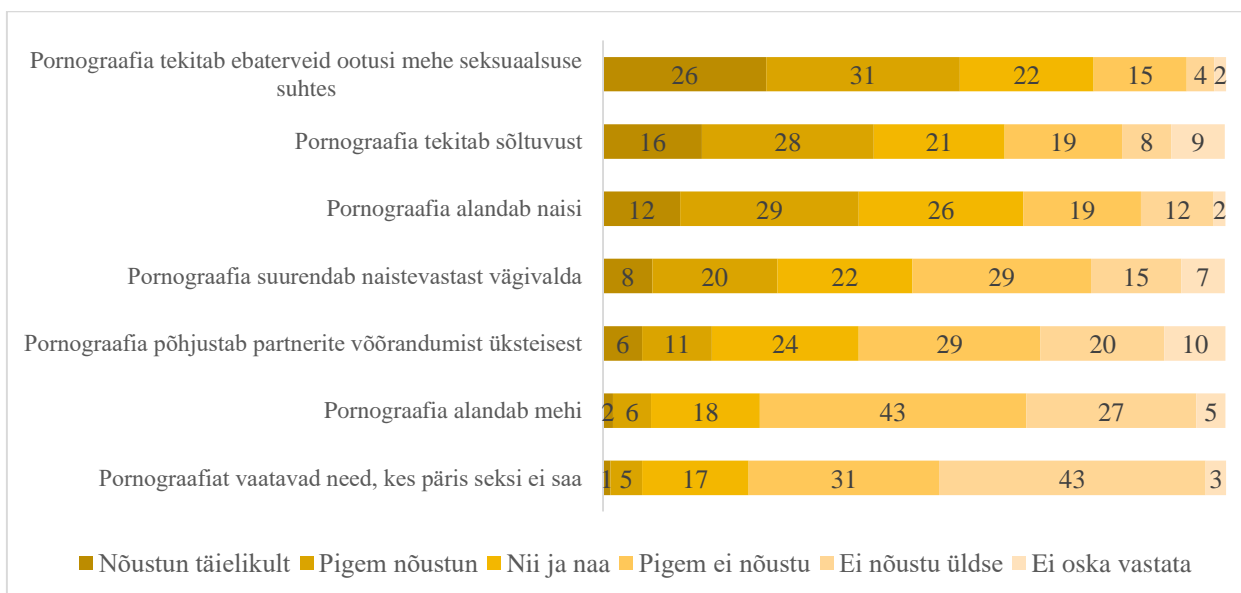
3.4. Hoiakud pornograafia suhtes

Hoiakuid pornograafia suhtes mõõtsin 17 väitega, mis esindasid nii pornograafia pooldajate kui ka pornograafia vastaste koolkonda ning mis on kirjeldatud joonistel 4 ja 5. Joonisel 4 on toodud pigem positiivsed hoiakud pornograafia suhtes, millest kõige tugevamalt nõustusid (st valisid vastusevariandi „Nõustun täielikult” või „Pigem nõustun“) vastajad väitega „Mind ei häiriks, kui mu elukaaslane soovib minuga koos pornot vaadata” (75,5%). Sellele järgnes väide “Pornograafia võimaldab inimestel näha erinevaid seksuaalkäitumise viise (67,7%). Kõige vähem nõustuti (st valisid vastusevariandi „Ei nõustu üldse” või „Pigem ei nõustu“) väidetega „Pornograafia vaatamine tekitab soovi proovida järele seda, mida nägin (38%) ja „Pornograafia näitab seksi nii nagu see on” (1%). Viimase puhul ongi märkimisväärne, et antud väitega ei nõustu vastajad pea üldse.

Joonis 4 Positiivsed hoiakud pornograafia suhtes (%)

Joonisel 5 on toodud negatiivsed hoiakud. Negatiivsete hoiakute puhul nõustusid vastajad kõige enam väitega „Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi naise seksuaalsuse suhtes” (61%) ja väitega „Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi mehe seksuaalsuse suhtes” (57%). Kõige vähem nõustuti aga väidetega „Pornograafia alandab mehi” (8%) ja „Pornograafiat vaatavad need, kes päris seksi ei saa” (6%).

Joonis 5 Negatiivsed hoiakud pornograafia suhtes (%)

Järgnevalt kasutasin faktoranalüüsi, et selgitada, millised faktorid moodustuvad 17 toodud väitest. Moodustatud indeksid olid pornograafia on negatiivne, pornograafia on normaalne ja pornograafia annab ideid (vt tabel 3). Hoiaku „**Pornograafia on negatiivne**“ puhul ei ilmnenu olulisi erinevusi ei soo, vanuse, haridustaseme ega ka tarbimise sageduse osas. Hoiaku „**Pornograafia on normaalne**“ puhul ilmnis oluline erinevus meeste ja naiste vastustes, nimelt mehed peavad pornograafiat oluliselt normaalsemaks kui naised. Haridustaseme ja vanuse puhul statistiliselt olulist erinevust ei ilmnenu. Tarbimise sageduse rühmade vahel ilmnis oluline erinevus ehk mida sagedamini inimene pornograafiat tarbib, seda normaalsemaks ta seda peab.

Hoiaku „**Pornograafia on negatiivne**“ puhul ei ilmnenu olulisi erinevusi ei soo, vanuse, haridustaseme ega ka tarbimise sageduse osas. Hoiaku „**Pornograafia on normaalne**“ puhul ilmnis oluline erinevus meeste ja naiste vastustes, nimelt mehed peavad pornograafiat oluliselt normaalsemaks kui naised. Haridustaseme ja vanuse puhul statistiliselt olulist erinevust ei ilmnenu. Tarbimise sageduse rühmade vahel ilmnis oluline erinevus ehk mida sagedamini inimene pornograafiat tarbib, seda normaalsemaks ta seda peab.

Tabel 3. Pornograafia hoiakuid käsitlevate indeksite keskmised väärtused demograafiliste näitajate ja tarbimise sageduse järgi.

		Pornograafia on negatiivne		Pornograafia on normaalne		Pornograafia annab ideid	
		Keskm.	t/F	Keskm.	t/F	Keskm.	t/F
Sugu	mees	1.9	-2.54*	2.9	5.096***	2.62	1.872
	naine	2.1		2.5		2.48	
Vanus	18-25	2.0	.16	2.70	1,26	2.62	2,69
	26-35	2.0		2.73		2.54	
	36+	1.98		2.56		2.39	

Haridus	Kõrgharid useta	1.94	-1.530	2.69	.23	2.53	-.120
	Kõrgharid usega	2.07		2.67		2.54	
Tarbimise sagedus	Iganädalas elt	1.88	.757	3.07	24,96***	2.73	5.545*
	Igakuiselt	1.99		2.86		2.58	
	Harvem kui kuus korra	1.98		2.48		2.44	

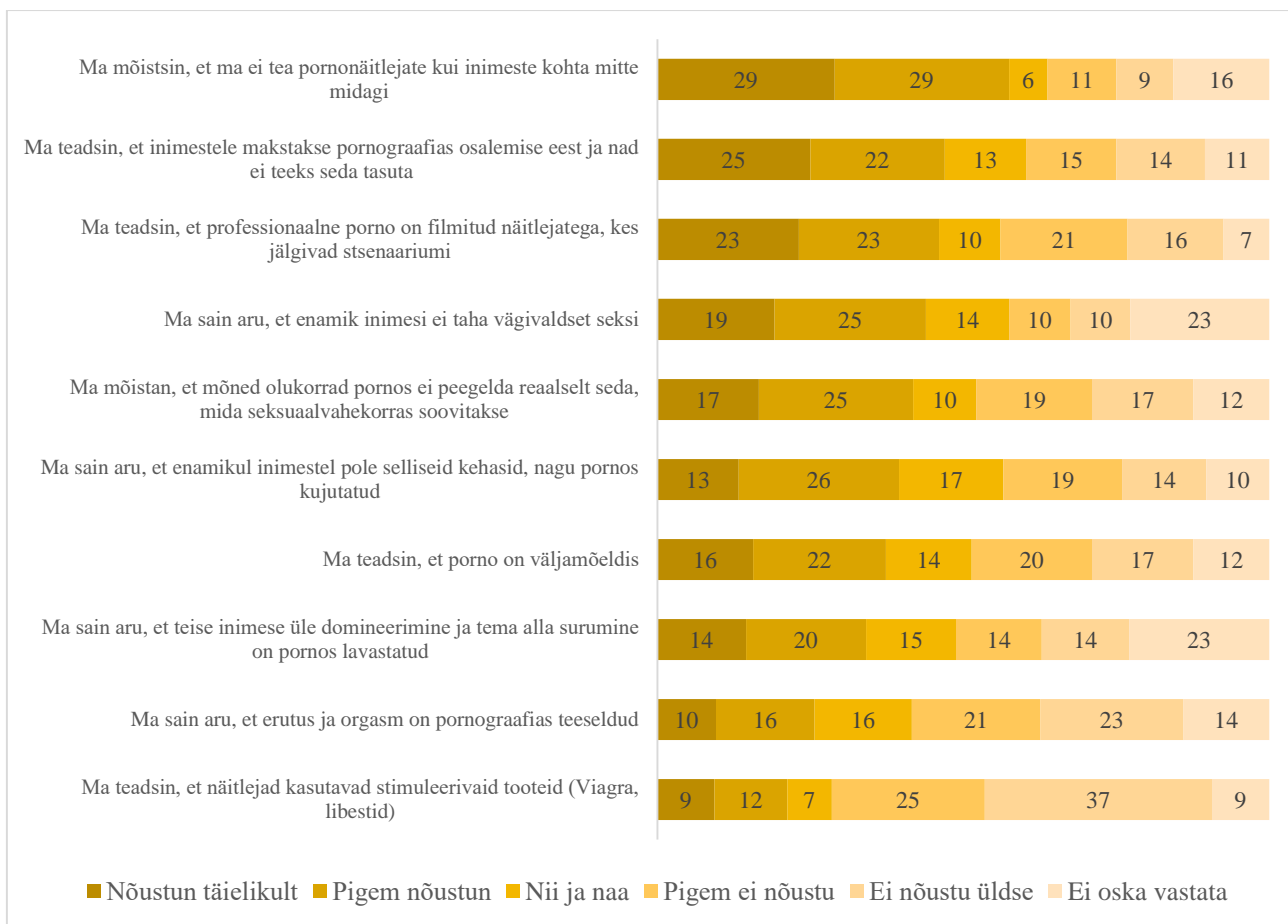
Märkus: Gruppidevahelisi erinevusi on testitud *t*-testi ja Scheffe post-hoc testi abil. ** $p < 0.005$ *** $p < 0.001$

Hoiaku „**Pornograafia annab ideid**” puhul ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi soo ega haridustaseme osas. *Post-hoc* Scheffe testi järgi erinevad vanusegruppide 36+ ja 18–25-aastased vastajad oma hoiakute poolest. Nooremad vastajad peavad pornograafiat paremaks ideede allikaks kui vanemad. Samuti erinesid omavahel iganädalaselt ja harvem kui korra kuus pornot vaatavad inimesed. Sagedamini vaatavad vastajad hindavad keskmiselt enam pornograafiat heaks ideede allikaks.

3.5. Pornograafia tarbimispädevused

Pornograafia tarbimisega seonduvate pädevuste hindamiseks andsin vastajatele kokku 10 väidet. Küsimuse juhisena palusin vastajatel mõelda tagasi esimesele kokkupuutele pornograafilise materjaliga ja hinnata väiteid mõeldes sellele. Joonisel 6 on esimesel kohal toodud kõige vähem nõustumist leidnud väited, kuna just neile võiks edaspidises pädevuste diskussioonis tähelepanu pöörata.

Joonis 6 Pornograafia tarbimispädevused (%)

Kõige tugevamalt nõustusid vastajad väidetega „Ma mõistsin, et ma ei tea pornonäitlejate kui inimeste kohta mitte midagi“ (57%) ja „Ma teadsin, et inimestele makstakse pornograafias osalemise eest ja nad ei teeks seda tasuta“ (47%). Kõige vähem nõustusid vastajad väidetega „Ma teadsin, et näitlejad kasutavad stimuleerivaid tooteid (Viagra, libestid)“ (62%) ja „Ma sain aru, et erutus ja orgasm on pornograafias teeseldud“ (44%).

Pornograafia tarbimispädevusi käsitletavate väidete puhul on märkimisväärne ka see, et väga paljud uuritavad (8–23%) ei osanud küsimusele vastata. Kõige enam ei osanud vastata väidetele „Ma sain aru, et teise inimese üle domineerimine ja tema alla surumine on pronograafias lavastatud“ (22,9%) ja „Ma sain aru, et enamik inimesi ei taha vägivaldset seksi“ (22,7%). Siinkohal võib mõelda, et kuna palusin käsitleda pornograafia esimest kogemust, siis ei pruukinud see ilmtingimata seostuda vägivaldsusega või domineerimisega ning sellest tulenevalt ei osanud vastaja ka hinnangut nendele väidetele anda.

Analüüsides nende vastajate profiili, kes ei osanud vastata, siis olemasolevate pädevuste kirjeldamisel oli kõige keerulisem vanusegrupil 26–35, kellest 11 vastajat jättis kõigile 10 väitele vastamata. Kõige vähem vastamata jätmisi oli 36+ vanusegrupil. Tarbimise sagedust ja vastamata jätmist võrreldes ilmnes, et 14 inimest, kes olid märkinud tarbimise sageduseks „Muu“, jätsid 10 väitele vastamata. See võib viidata sellele, et nad tarbivad pornograafiat väga harva ja sellest tulenevalt ei tunne end pädevana hindama pornograafia tarbimispädevusi.

Viimase küsimusena oli vastajatel võimalik olemasolevale midagi lisada ja siinkohal tõi üks vastaja välja, et vastas kogu pornograafia tarbimispädevuste grupile „Ei oska öelda“, kuna ei mäleta enam esimest kogemust piisavalt. Samuti tõi paar vastajat välja, et ei osanud vastuseid anda, kuna nende esimene kogemus oli ajakirjaga ja antud väited keskendusid nende hinnangul pigem audiovisuaalsele materjalile.

Analüüsides pornograafia tarbimispädevusi seoses soo, vanuse, hariduse ja tarbimise sagedusega, ilmnes, et soo ja haridustaseme puhul ei olnud statistiliselt olulisi erinevusi. Väikese erinevuse võis leida tarbimise sageduse rühmade vahel, täpsemalt igapäraselt ja igakuiselt tarbivate inimeste vastustes. Igapäraselt tarbivad inimesed hindasid enda pädevusi pornograafia tarbimiseks kõrgemaks kui igakuised tarbijad. Samuti ilmnes erinevus vanusegruppide 26–35 ja 36+ vahel, mille puhul hindab vanem eagrupp enda pädevusi kõrgemaks kui noorem.

Tabel 4. Pornograafia tarbimispädevusi käsitleva indeksi keskmised väärtused demograafiliste näitajate ja tarbimise sageduse järgi.

		Pornograafia tarbimispädevused	
		Keskm.	t/F
Sugu	mees	2.12	.976
	naine	2.02	
Vanus	18-25	2.06	7.70**
	26-35	1.87	

	36+	2.40	
Haridus	Kõrghariduseta	2.05	-.100
	Kõrgharidusega	2.06	
Tarbimise sagedus	Iganädalaselt	2.15	3.15
	Igakuiselt	1.84	
	Harvem kui kuus korra	2.08	

Märkus: Gruppidevahelisi erinevusi on testitud t-testi ja Scheffe post-hoc testi abil. **p<0.005 ***p<0.001

Analüüsides põhjuste, hoiakute ja pädevuste omavahelisi korrelatsioonseoseid, ilmnes, et osalejad, kelle hoiak on pornograafia suhtes pigem negatiivne, hindavad ka enda pädevusi pornograafia tarbimiseks madalamalt. Korrelatsioonseosed on toodud tabelis 5.

Tabel 5. Korrelatsioonseosed põhjuste hoiakute ja pädevuste vahel

		Põhjused		Hoiakud		
		Seksuaalsed huvid	Seksuaalne lõdvestumine	Pornograafia on negatiivne	Pornograafia on normaalne	Pornograafia annab ideid
Põhjused	Seksuaalne lõdvestumine	.425**		.053		
Hoiakud	Pornograafia on negatiivne	-.060	.053			
	Pornograafia on normaalne	.348**	.420**	-.315**		
	Pornograafia annab ideid	.483**	.274**	-.144**	.351**	
Pädevused	<i>Porn literacy</i>	.040	-.064	-.172**	.002	-.049

**p<0,01

Samas selgus korrelatsioonseostest ka, et mida tugevam on hoiak, et pornograafia annab ideid, seda tugevamaks motivatsiooniks on pornograafia tarbimisel ka seksuaalsed huvid. Seega hoiakud on seoses nii pädevustega kui ka tarbimise põhjustega.

3.6. Pornograafia seksuaalhariduses

Küsimusele „Kas pornograafiast peaks rääkima seksuaalhariduses? Kui jah, siis mida?” vastas 90% osalejatest jaatavalt. 6% leidis, et pornograafiast ei peaks rääkima seksuaalhariduses, 2% ei osanud küsimusele vastata ja 2% vastjate vastuseid ei olnud võimalik liigitada ei „jah” ega „ei” alla.

Need, kes kirjeldasid, et pornograafiat peaks käsitlema seksuaalhariduses, tõid välja mitmeid märksõnu, millest võiks rääkida. Nende seas olid rohkem levinud **reaalsus, päriselu ja pornograafia vahe, ebarealistlikud ootused, väärarusaamad** (mainitud 232 korral). Vastajad pidasid oluliseks seksuaalhariduses kirjeldada, et pornograafia ei vasta sageli päris elule. Nende jaoks on oluline rääkida nii seksuaalsest rahuldusest kui ka naudingust ning kehalistest iseärasustest:

„Peaks tooma välja seda, et see pole selline nagu päriselt on, inimesed ei oiga ja saa iga liigutuse peale orgasme. Inimestel ei tohiks tekkida vale arusaama sellest, mis seks on ja kuidas see peaks käima,“ (M, 26–35)

„Näiteks sellest, et seks ei ole porno ja porno ei ole seks. Ehk siis armastuse olulisusest ning sellest, et ainult armastusega saabki maailma paremaks muuta“ (N, 26–35)

Reaalsuse puhul toodi täpsustavalt välja ka inimkeha iseärasusi ja vajadust selgitada, et pornograafia ei kujuta inimkeha ega suguelundeid sellisena, nagu nad on:

„Pornos kujutatakse musklis mehi suurte peenistega ja naisi suurte perfektsete rindadega ja perfektse vagiinaga. Tegelikult on igaihe suguelundid ka täiesti perfektsed ja normaalsed, isegi kui need ei ole nii veatud kui pornos. Päris palju levib valehäbi oma suguelundite ees ja sellepärast ei julge naised näiteks günekoloogi juurdegi minna. Midagi, mida on vaja muuta.“ (N, 18–25)

„Ma arvan, et sellest peaks rääkima nii seda, et pornograafia vastu huvi tundmine on normaalne, kuid tuletada meelde, et see pole 100% tõeline, st tavamaailmas pole ikkagi levinud küünarvarrepikkused riistad või kolm rusikat mahutavad vihmavari-vagiinad.“ (N, 26–35)

Teisalt oli mitmetes reaalsust puudutavates vastustes levinud ka arvamus, et pornograafia soosib väärarusaama seksuaalsest vahekorrast ja seksuaalkäitumisest. Selle puhul peeti silmas näiteks orgasimini jõudmist ja seksuaalseid naudinguid:

„Ehk peaks rääkima sellest, kuidas erineb orgasmini jõudmine. Kui kaoks müüt, et kõik naised saavad 20-sekundilise pumpamise peale kohe orgasmi, oleks porno suurim karuteene naissoole juba ümber lükatav.“ (N, 26–35)

„Küll aga on oluline siiski teha vahet pornol ja päriselul - see, mis võib tunduda filmilindilt mõnus ja ertav, võib päriselus takerduda täiesti praktiliste probleemide taha (nt ekraanilt ei ole aru saada, et rannaliival seksijad võitlevad samal ajal tuulepoolt kantud liivaga; mõnel hetkel võib keset vahekorda jalg ära surra; kõik naised ei saa orgasmi; voodi kriuksumine võib mingil hetkel häirivaks saada jne).“ (N, 26–35)

Teine oluline teema, millest rääkimist peeti oluliseks, oli **ohud, sealhulgas sõltuvus ja riskikäitumine**. Vastajad tõid välja, et seksuaalhariduses peaks rääkima sõltuvuse tekkimise põhjustest ja pornograafia vaatamise tagajärgedest:

„Hoiatama, et see tekitab sõltuvust ning pakkuma alternatiive üksildasele seksuaalsusele.“ (M, 26–35)

„Gary Wilsoni "The great porn experiment" laadne sisu oleks oluline. Olen täiesti veendunud, et pornograafia on sõltuvust tekitav ning meie ümber liigub üha rohkem inimesi, kes selle sõltuvusega maadlevad või kes pole isegi teadlikud, et nad on sõltlased.“ (M, 26–35)

Lisaks eelnevatele märksõnadele peeti oluliseks käsitleda ka erinevaid pornograafiaga seonduvaid **mõisteid ja märksõnu** ning tutvustada, **kuidas töötab pornotööstus ja mis on selle tagamaad**. Samuti kuvas mitmetest vastustest välja soov anda läbi seksuaalhariduse edasi häälestus, et pornograafia tarbimine on „okei“ ja selles pole midagi ebanormaalset.

Need, kes leidsid, et pornograafiat ei peaks käsitlema osana seksuaalharidusest, tõid välja, et „*ei pea huvi tekitama*” ning pole tarvidust rääkida, kuna „*teema on ilmselge*”. Üks vastaja tõi välja, et iga inimene õpib ise:

„Igaüks õpib ja valib ise. Ei näe, et see mõjutaks inimese [k]ätumist nii, et peaks midagi trastilist tegema. Ja kui muudab, siis on inimesega midagi muud valesti. Pommi ehitust ei pea ka õpetama, kui mõnele meeldib pommi teha.“ (M, 26–35)

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järelduste puhul vastan uurimisküsimustele, kirjeldades n-ö keskmisest eestlasest pornograafiatarbija portreed, mis tugineb eelmises peatükis toodud tulemustele. Lisaks sisaldab peatükk diskussiooni, uurimuse kriitikat ja mõtteid edasisteks uurimissuundadeks. Peatükk on seotud eelnevalt kirjeldatud teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtadega.

4.1. Järeldused

Millised on Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga?

Antud küsimuse puhul tahtsin teada, millal ja kuidas toimus uuringus osalenud Eesti täiskasvanute esimene kokkupuude pornograafiaga. Samuti soovisin infot tarbimisharjumuste kohta ehk miks, millal ja kuidas pornograafiat tarbitakse. Lisaks tahtsin teada, kas vastajad pigem pooldavad pornograafilist meediasisu või on selles suhtes negatiivselt meelestatud.

Veebiuuringule vastanud eesti täiskasvanud seostavad pornograafiat eeskätt seksi, seksuaalakti kujutamise, seksuaalsuse või suguühete/vahekorraga. Nad peavad pornograafiat audiovisuaalseks materjaliks, mille vaatamine tagab eneserahulduse ja nad peavad seda eesmärki ka oluliseks osaks definitsioonist.

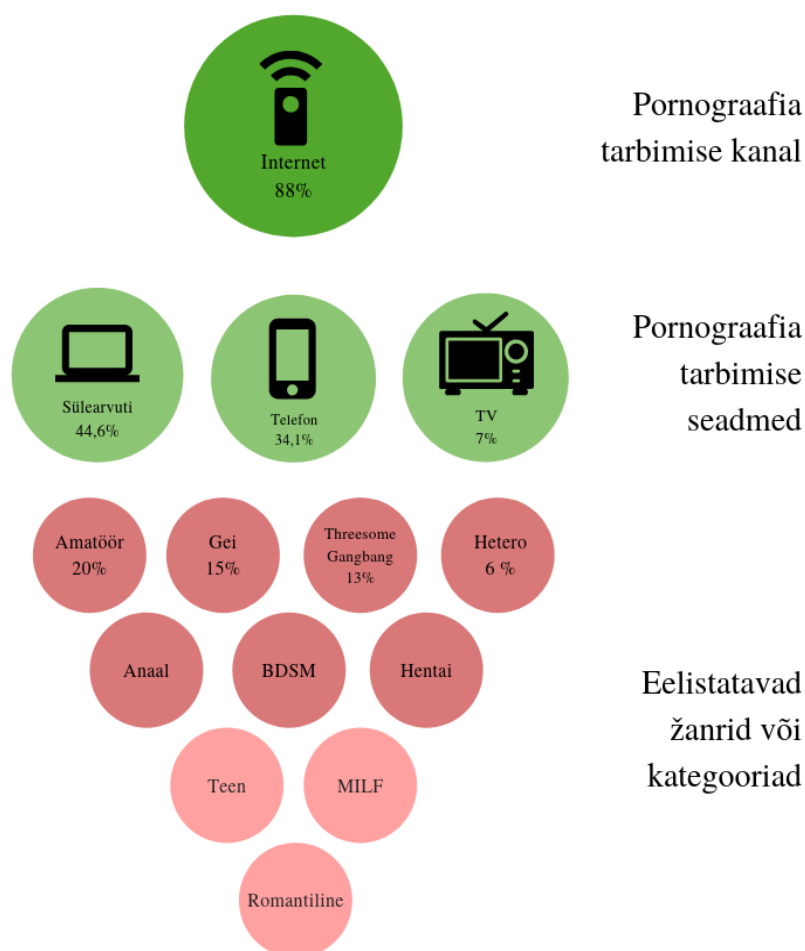
Enamik uuringus osalenutest on kokku puutunud pornograafilise materjaliga ja pooltel oli viimane kokkupuude viimase nädala jooksul. Sellele vaatamata on aga igapäevase pornotarbijate hulk küsitlusele vastanute seas suhteliselt väike. Märkimisväärne on ka see, et veerandil küsimustikule vastajatest oli viimane kontakt olnud aga üle aasta tagasi.

Nagu ka eelnevates uuringutes (Paasonen jt, 2015; Silwa, 2017; McCormack ja Wignall, 2017), siis ka vastanud eestlaste seas varieerus esimese pornograafiakogemuse iga märkimisväärselt. Kõige noorem kokkupuude oli 3-aastasena, kõige hilisem 31-aastasena. Esimene pornograafia vaatamine toimus vastanud eesti täiskasvanul eeskätt kollektiivselt – tuttavate, sõprade või sugulastega ja peamiselt läbi ajakirjade, mille seas kõige levinum oli Maaja.

Seksuaalne rahuldus on ka uuritavate põhiline põhjus pornograafilise materjali tarbimiseks. Kui muidu on pornograafia tarbimise üheks oluliseks põhjuseks toodud ka igavust (Smith, Attwood ja Baker, 2015), siis uuritute puhul on see väheoluline. Uuringu järgi on nende jaoks olulisem

lõdvestumine ja ideede saamine. Vastanud Eesti meestele on aga naistest olulisem pornograafia tarbimise põhjus seksuaalne lõdvestumine. Tähelepanuväärne on ka see, et ei vanus ega ka haridustase ei mõjuta pornograafia tarbimise põhjuseid.

Joonisel 7 on toodud üldine ülevaade pornograafia tarbimise kanalitest, seadmetest ja žanritest/kategooriatest Eestis. Eesti täiskasvanu statistiline koondportree viitab sellele, et eestlane on teadlik pornograafia erinevatest kategooriatest või alažanritest. Kokku suudeti kirjeldada pea 80 erinevat alažanrit ja kategooriat, mis viitab eesti tarbija teadlikkusele. Neist kõige sümpaatsem on amatöörpornograafia, millele järgneb gei ja *threesome*. Ülejäänud joonisel 7 kirjeldatud žanritest olid ka rohkearvulisemalt esindatud, kuid kokkuvõtvalt jäid vahemikku 3–5%.

Joonis 7 Pornograafia tarbimise ülevaade

Pornhubi (2018) statistikas on enim vaadatud kategooriatena toodud *gei*, *japanese* ja *MILF* ning enimotsitud märksõnadena *lesbian*, *hentai* ja *MILF*. Sestap järgib eestlasest pornograafiatarbija teataval määral maailmatrende. Kui aga muu statistika näitab, et telefon on populaarsust koguv vahend pornograafia tarbimiseks (Pornhub, 2018), siis Eesti tarbija eelistab sülearvutit, millele populaarsuselt järgnevad telefon ja TV.

Kokkuvõttes on uuringus osalejad pornograafia suhtes pigem positiivselt meelestatud ja leiavad, et see on hea ideede allikas, näidates erinevaid seksuaalkäitumise viise. Neid ei häiriks, kui elukaaslane vaataks pornograafiat koos nendega. Kooskõlas eelnevate uuringutega (Evans-DeCicco ja Cowan, 2001) peavad ka uuringus osalenud Eesti mehed pornograafiat oluliselt normaalsemaks kui naised.

Samuti selgus, et mida sagedamini pornograafilist materjali tarbitakse, seda normaalsemaks seda ka peetakse. Sagedasem vaatamine toob kaasa ka hoiaku, et pornograafia on heade ideede allikaks, seda eriti noorema vanuserühma puhul. Haridustase aga ei mõjuta hoiakuid pornograafia suhtes.

Millised on Eesti täiskasvanute arvates vajalikud oskused ja pädevused pornograafilise materjali tarbimiseks?

Antud küsimuse puhul soovisin teada, millised pornograafia tarbimis pädevused on vastajatel olemas ja millest on neil puudu. Samuti tahtsin teada, kas ja mida peaks pornograafiast rääkima seksuaalhariduses.

Esimeste kogemuste puhul hindasid küsimustikule vastajad enda teadmisi kesiseks nii pornonäitlejate stimuleerivate toodete kasutuses kui ka selles, et erutus ja orgasm on pornograafias teeseldud. Pigem mõistsid nad, et ei tea pornonäitlejate kui inimeste kohta mitte midagi, ja teadsid, et pornograafias osalejatele makstakse osalemise eest ja nad ei teeks seda tasuta.

Ei haridustase ega ka sugu ei avalda mõju pornograafia tarbimispädevuste hindamisele. Iganädalsed pornograafia tarbijad hindavad aga enda pädevusi pornograafia tarbimiseks kõrgemalt kui harvemini tarbijad. Samuti hindavad vanemad vastajad enda pädevusi kõrgemalt.

Vastajad üldjuhul leidsid, et pornograafiast peaks rääkima seksuaalhariduses. Eeskätt peavad nad oluliseks teadmisi reaalsuse ja pornograafia vahest, et vältida ebarealistlikke ootuseid ja väärarusaamu. Lisaks leiti ka, et rääkima peaks kehalistest iseärasustest ning samuti tahetakse kuulda ohtudest, nagu sõltuvus ja riskikäitumine.

4.2. Diskussioon

Karama (2017) tõstatas enda bakalaureusetöös küsimuse, miks on Eestis pornograafiat vähe uuritud, kui pornograafia on ka siin väga kättesaadav, ja tõi välja, et tõenäoliselt mõjutab seda kultuuriruum. Leian samuti, et Eesti kultuuriruumis on olnud pikalt hoiak, et pornograafia on pigem midagi keelatud ja sellest pole sobilik rääkida. Ka antud uuringust kumas, et esimesi kokkupuuteid pornograafiaga saatis tunne, et tegemist on millegagi, mis on keelatud ja mille üle peaks häbi tundma.

Skeptilisemat hoiakut pornograafia suhtes näitavad ka meedias viimastel aastatel kajastust leidnud lood pornograafiast, mis toovad välja, et pornograafia võib tekitada sõltuvust (Ellermäe, 2015), pornograafia ohustab noorte meeste tervist (Pornograafia ohustab..., 2016), pornograafia tarbimine mõjutab noorte arusaama seksuaalsusest (Ärm, 2018) ja palju muud. Kõige kõnekam neist oli ehk eelmisel aastal suurt vastukaja saanud lugu Rita Holmist ja tema soovitusel tegeleda seksuaalkasvatusega juba lasteaias (Holm, 2018), mis näitas, et Eestis ollakse võrdlemisi skeptilised seksuaalsusest (ka selle laiemas tähenduses) vestlemise osas, seda vähemalt eelkooliealiste lastega. Peab tõdema, et pornograafia positiivset mõju kirjeldavaid artikleid on Eesti väljaannetest keeruline leida.

Eelnevalt kirjeldatu on ka loogiline, võttes arvesse, et seksuaalsuse käsitlemine Eestis on minu hinnangul pigem keskendunud „heale seksile“ ehk keskmes peaksid olema lapsed ja abielu (Smith ja Attwood, 2014). Sellele viitab ka eestlaste väärtuste pingerea tipus olev „tugev perekond“ (Kalmus ja Vihalemm, 2017: 113). Siinkohal leian aga, et meie arusaam seksuaalsusest ja sealhulgas pornograafiast on muutumas. Sellele aitab kaasa mitu aspekti.

Ühelt poolt on eestlastel pigem positiivne suhtumine pornograafiasse. Kuigi see ei pruugi väljenduda meediakajastustes, siis antud uuringus osalejad nägid pornograafias ka positiivseid efekte. Siinkohal peab muidugi arvestama, et kuna umbes kolmandik vastajatest olid pigem sagedased pornograafia tarbijad, siis sellest tulenevalt on ka nende hoiakud pornograafia suhtes pigem positiivsemad. Samas leian aga, et tegemist on soodsa lähtekohaga pornograafia-alaste mõttevahetuste pidamiseks.

Teisalt on toimumas üldine kultuuri seksualiseerumine (Attwood, 2006), mis väljendub ka Eestis seksi, pornograafia ja erootilise materjali mahtude kasvus ning avalikus meediaruumis kehale ja seksuaalsusele suurema tähelepanu pööramises (Kraavi, 2013). Lisaks viitab seksualiseerumisele ka teadlikkus pornograafia alžanritest ja kategooriatest, võttes arvesse, et antud uuringu raames suudeti

neid nimetada rohkelt. Nii mõnelgi korral olid välja toodud väga konkreetsed eelistused ehk tarbija otsustas teadlikult, mis on talle vastuvõetav ja mis mitte (McNair, 2013). Sellist orienteerumist pornograafilistes materjalides toetab ka seksuaalsete tegevuste üldine muutumine mitmekesisemaks (Haavio-Mannila, Rotkirch ja Kontula, 2005).

Siinkohal kerkib esile ka pornograafia problemaatilisus, kuna nii mõndagi toodud žanritest võib pidada teistest küsitavamaks, näiteks seks loomadega, vanem-laps või vägistamine. Need žanrid küll ei domineerinud, kuid olid siiski esindatud ja tekitasid mõttekoha, kas igasuguse pornograafia vaatamine või ka omamine on aktsepteeritav või mitte.

Eestis sätestab karistusseadustik (2019), et lapspornograafia tootmine, levitamine ja omamine on karistatav. Siinkohal on oluline mõista, et selle alla läheb ka sotsiaalmeedias alasti fotode või videode levitamine. 2018. aastal oli Taanis juhtum, kus üle 1000 noore said süüdistuse lapspornograafia levitamises, jagades seksuaalse sisuga videot läbi sotsiaalmeedia (Danish police charge..., 2018). Vaatamata sellele, et vähestel oli tõenäoliselt kavatsus olla lapspornograafia levitaja, siis „ohvri tagajärjed jäävad samaks, sõltumata rikkujärgi kavatsusest“ (More than 1000..., 2019). Sama kehtib ka Eestis, kus karistusseadustiku (2019) järgi ei vabasta seaduse mittetundmine vastutusest. Sellest tulenevalt võib ka Eestis juhtuda, et levitades pornograafilise sisuga materjali, satub noor või ka täiskasvanu ootamatult menetluse alla. Seega leian, et pornograafiast rääkimise olulisus pole ainult seksuaalse heaolu tagamises, vaid ka laiemalt isiku õiguste kaitses.

Lisaks žanreid puudutavatele küsimustele kerkis uuringus esile ka teaduskirjanduses levinud dilemma pornograafia ja erootika erisusest. Lugeses vastajate definitsioone, ilmnes ka siin, et erootilise sisuga ajakirja Maaja või alastust kujutavaid mängukaarte kvalifitseeritakse pornograafia alla, kuigi tänasel päeval ei pruugita seda enam teha. Siin mängivadki olulist rolli ka generatsioonidevahelised erinevused, sest pornograafia ja erootika definitsioonid ei varieeru ainult gruppides ja indiviidide vahel, vaid see varieerub ka aja jooksul – see, mida peeti pornograafiliseks ühel hetkel, võib olla nüüd erootiline (Pope ja Voges, 2007).

Teisalt tekib ka küsimus, kas üldsus sellist pornograafia ja erootika eristust üldse rakendab (Busby jt, 2017). Tavatarbija ei pruugi süveneda materjali nii palju, et seda jagada omakorda kategooriatesse. Ta vaatab ikkagi seda, mis peegeldab ta enda huve (Attwood, 2019), olgu selleks siis erootika või pornograafia.

Kas ja millisel hetkel muutub see vahe siis oluliseks? Leian, et eristus mängib rolli esimeste pornograafiakogemuste puhul, arvestades, et tänasel päeval võib selleks olla erootilise ajakirja asemel üks video nendest vastajate poolt nimetatud 80 kategooriast, mille puhul ei teki küsimustki, kas tegemist on pornograafiaga ja mis võib kujutada ka vägivalda või vägistamist. Siinkohal nõustun Warneriga (2000, Paasonen 2009 järgi), et moraliseerimise asemel võiks pornograafia eelistusi käsitleda valikutena, mis tulenevad eetikast, sotsiaalsetest kokkulepetest ja korraldusest. Selle asemel, et rääkida „hea“ ja „halva“ seksist peaks keskenduma indiviidi agentsusele valikute tegemisel ja suunama teda neid valikuid teadlikumalt tegema.

Leian, et sobilik oleks, tuginedes Foucault' (2005) liigitusele, pornograafiat käsitleda pigem *ars erotica*’na kui teadusena seksist. Nii saab mõelda, et kõik, mida pornograafia kujutab, ei ole ülekantav päris ellu ja pornograafiat päris õppematerjalina võtta ei saa. Keskmiselt peab minu hinnangul hoidma ka Euroopa seksuaaltervise standardites (2015: 16) rõhutatud positiivset ja lugupidavat suhtumist seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele, naudingu olulisust ja turvalisi seksuaalkogemusi, mida pornograafia alati ei pruugi propageerida. Ka antud uuringule vastajad leidsid, et enam võiks seksuaalhariduses käsitleda seksuaalset naudingut, mille olulisusele viitas ka nende puudulik teadlikkus lisastimulaatorite kasutamisest pornograafias või sellest, et orgasm on sageli teeseldud.

Emily Rothmani ja teiste (2018) loodud ning edukalt rakendatud pornograafia tarbimise pädevustel põhinevat õppekava võiks kohandada ümber vastavalt antud uurimuses kogutud andmetele ja eelpool toodule. Arvan, et teatav valmisolek pornograafia põhjalikumaks käsitlemiseks seksuaalhariduses on olemas ja sellest tulenevalt annan omapoolse sisendi sellesse. Kohandasin mainitud õppekava ümber ehk muutsin struktuuri, tõin juurde ja eemaldasid mõned teemad, mis minu hinnangul Eesti konteksti ei sobitu. Minupoolsete lisandustega ja muudatustega õppekava teemade ülevaade on toodud joonisel 8.

1	Sissejuhatus pornograafiasse	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad suudavad defineerida pornograafiat ja teavad peamisi pornograafiaga seonduvaid mõisteid ja märksõnu; Osalejad mõistavad enda vaateid pornograafia kohta ja mõtlevad kriitilised, mis neid kujundas; Osalejad analüüsivad enda hoiakuid selles osas, kuidas ühiskond on nende arvamust pornograafia kohta mõjutanud.
	Pornograafia ajalugu	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad teavad ülevaatlilikult Euroopa/USA pornograafia ajalugu; Osalejad võtavad arvesse, et osa seksuaalse sisuga materjalid klassifitseeritakse "pornograafiaks" ja osa "erootikaks".
2	Seksi ebarealistlik kujutamine pornograafias ning soo- ja kehanormid	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad arutlevad seksi kohta käivate ja eakaaslaste seas levinud sotsiaalsete normide üle; Osalejad mõtlevad soo- ja kehanormide üle, mida propageeritakse peavoolu pornograafias; Osalejad mõtlevad selle üle, kuidas pornograafia kujutab ebarealistlike seksuaalseid stsenaariume ja kehatüüpe.
3	Pornograafia võimalikud ohud	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad tutvuvad uuringutega, millest selguvad pornograafia kasutamise negatiivsed tagajärjed Osalejad arutlevad selle üle, kas pornograafia võib mõjutada noorte ja täiskasvanute seksuaalset arengut; Reproduktiivse ja seksuaalse anatoomia ülevaade; Kondoomi kasutamise põhimõtete, suguhaiguste ja nende sümptomite ülevaade, seal hulgast kus teha suguhaiguste teste, hankida rasedust ennetavaid vahendeid ja täiendavat infot.
	Tervislik intiimsus	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad hindavad oma tundeid läheduse, austava käitumise ja suhete kohta
4	Pornograafia-tööstus	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad saavad teada, kui palju varieerub pornonäitlejate töötasu; Osalejad saavad teada töötingimustest, ettevõtlusest ja maksustamisest pornograafias.
	Pornograafia levitamine	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad saavad faktilist informatsiooni seksuaalse alatooniga materjali omamise, tarbimise ja levitamise kohta.
5	Vanemad ja eakaaslased	<ul style="list-style-type: none"> Osalejad arutlevad selle üle, kas ja kuidas toetavad teised nende tervislikke suhteid ja seksuaalsete piiride seadmist
	Kokkuvõte	

Joonis 8 Pornograafia õppekava ülesehitus (täiendatud Rothman jt, 2018 järgi)

Kuna pornograafia definitsioone on kümneid (Altman, 2019) ja ka vastajad tõid välja olulise seksuaalhariduse osana pornograafiaga seonduvate mõistete ja märksõnade tundmise, leian, et oluline on alustada pornograafia ja kõige sellega seonduva selgitamisest ning defineerimisest. Pornograafia ajaloo puhul võiks enam tähelepanu pöörata erootika ja pornograafia erisusele, mis aitaks minu hinnangul materjali ka kriitilisemalt hinnata. Lisaks tasuks tuua sisse ka Eesti konteksti.

Õppekava teises osas panin enam rõhku kehatüüpidele ja ebarealistlikele normidele, mis on toodud ühe problemaatilise aspektina nii antud uuringus kui ka Eesti noorte seas üldiselt (Nagel, 2017; Karnö, 2016; Euroopa seksuaalhariduse standardid, 2015). Pornograafia võimalike ohtude puhul leian, et tähelepanu võiks pöörata ka täiskasvanutele. Nagu öeldud, siis pornograafia võib täiskasvanute riskikäitumist mõjutada enam kui noorte oma (Valkenburg ja Peteri, 2011) ja sestap on minu hinnangul oluline tähelepanu pöörata ka sellele, et pornograafia mõju ei lõpe täiskasvanuks saamisega. Pornograafiatööstuse ja regulatsioonide puhul saab aga selgitada Eestis kehtivat seadusandlust ja seeläbi ennetada teadmatust.

Nagu ka üldiselt seksuaalhariduse puhul, siis on ka pornograafias oluline rääkida seksuaalsest naudingust ja tervislikest suhetest, kuna pornograafia kujutab suhteid sageli moonutatuna või ebarealistlikuna (Euroopa seksuaalhariduse standardid, 2015). Sestap on õppekavas toodud ka juba Emily Rothmanni ja teiste (2018) kirjeldatud tervislik intiimsus ning vanemate ja eakaaslastega tervislikest suhetest rääkimine.

Antud mudel võiks olla hea abivahend seksuaalhariduses pornograafia käsitlemiseks ja see annab ette ka need valdkonnad, millest, tuginedes antud uurimusele, hetkel puudu on. See võib olla sisend nii seksuaalhariduse ekspertidele koolituste koostamisel kui ka õpetajatele tunnikavade kokkupanekul.

Küsimus seisneb aga veel selles, millises vanuses peaks pornograafiast üldse rääkima, võttes arvesse, et esimene kogemus võib olla ühel juhul 3-aastaselt, teisel juhul 31-aastaselt. Leian, et seksuaalharidus peaks kohanema vastavalt uuele reaalsusele. Euroopa seksuaalhariduse standardid (2015) toovad välja, et esmakordselt võiks pornograafiat käsitleda 9–12-aastaste vanuserühmas, rõhutades, et vanuserühmade piiridesse tasub suhtuda paindlikult ja võttes arvesse individuaalset arengut. Siinkohal jätakski sobiva vanuse osas otsuse langetamise vastava valdkonna ekspertidele, kuid kindlasti leian, et pornograafiat ei saa esmakordselt mainida alles täiskasvanueas.

Näen, et haridussüsteemil on oluline roll pornograafia-alaste teadmiste kujundamisel, kuid arvan ka, et ainult koolile ei saa üksi rõhku panna. Hetkel on kogu vastutus õpetajatel ehk tema hoiakud, teadmised ja pädevused suunavad ka otseselt seksuaalhariduse kvaliteeti. Kaasata võiks noortekeskuseid või projektipõhiseid tegevusi, mis täiendaks formaalharidust. Kuna inimesed, kes on pornograafia suhtes negatiivsemalt meelestatud, hindavad ka enda pädevusi madalamalt, siis ei saa eeldada, et kõigil lapsevanematel (või ka õpetajatel) on valmisolek või teadmised pornograafiast

rääkimiseks. Siinkohal pean ka oluliseks, et seksuaalharidus võiks olla suunatud mitte ainult noortele, vaid ka täiskasvanutele ning katta vähemalt samad aspektid, mis eelnevalt õppekava ülesehituses on kirjeldatud.

4.3. Edasised võimalikud uurimissuunad

Vaatamata sellele, et rakendatud veebiküsimustikus on mitmeid võimalusi parendusteks, siis leian, et seda oleks võimalik uuesti kasutada ka mõne aasta pärast. See annaks ülevaate muutustest tarbimisharjumustes ja hoiakute tendentsides. Kuna pornograafiat võib pidada pigem tundlikuks teemaks (Noland, 2012), siis leian, et veebiküsimustiku rakendamine on kõige parem viis ausate vastuste saamiseks.

Nagu ka mitmed teised uurijad (Mattebo jt, 2018; Sun, Bridges, Johnson ja Ezzell, 2013; Peter ja Valkenburg) arvan, et pornograafia tarbimist võiks üldiselt aga käsitleda longituuduuringuga. Vaatluse alla võiks võtta pikema ajaperioodi, mis annaks parema ülevaate tarbimisharjumuste muutustest. Nagu eelnevalt on tehtud (Sun, Bridges, Johnson ja Ezzell, 2013), võiks mõelda ka pornograafia tarbimise ja seksuaalse käitumise seoste uurimisele ehk kas ja kui palju mõjutab pornograafia seksuaalseid suhteid.

Mõelda võiks ka Rothmani ja teiste (2018) välja töötatud õppekava rakendamisele Eesti kontekstis või kasutada siin uurimuses loodud kohandatud versiooni. Alustada võiks aga praegu rakenduses olevate meetodite kaardistamisega seksuaalhariduses ja koguda tagasisidet nende tulemuslikkuse kohta.

Kui varasemalt on leitud, et uuringutes võiks keskenduda noortele, siis arvan, et edaspidi võiks tähelepanu pöörata ka täiskasvanute tarbimisharjumustele. Sealjuures võiks käsitleda ka hinnanguid feministlikule pornograafiale või laiemalt erootikale, mis antud uurimuses pigem varju jäid. Eakamate puhul võib mõelda ka *memory-work* meetoditele, mida rakendati Soomes ning mille puhul koguti osalejate refleksioone ja mälestusi kokkupuudetest pornograafiaga (Paasonen jt, 2015). Kuna antud töö tõi juba mitmeid värvikaid lugusid, siis leian, et antud meetodi rakendamisel on potentsiaali ka Eesti kontekstis.

4.4. Meetodi kriitika

Veebiküsitluse rakendamine on minu hinnangul andmete kogumiseks sobiv, kuid kindlasti jäi teatud grupp inimestest välja, seda eeskätt vanemate vastajate puhul. Samuti soosis seda küsimustiku levitamine isiklikes sotsiaalmeediakanalites. Edaspidi võiks proovida kätte saada ka eakamat sihtgruppi, rakendades näiteks fookusgrupi intervjuusid või muid vestlusel põhinevaid meetodeid, seda enam, et vanem eagrupp jagas vabamas vormis enda kogemuslugusid hea meelega.

Edaspidi võiks sarnastes uurimustes ka loobujate arvu vähendamiseks mõelda ankeedi teist ülesehitust või rakendada mõnda muud meetodit. Alustada võib näiteks valikvastustega küsimustega ja avatud küsimused viia hilisemaks või jätta võimalus vastamata jätmiseks. Üks variant on koguda ka ainult kvantitatiivseid andmeid. Teisalt tuleb aga arvestada, et antud ülesehitus tagas vastajad, kes kogu küsimustiku vältel olid valmis enda kogemust jagama.

Käesoleva uurimuse puhul tuleb märkida, et uurisin eeskätt tarbimise sagedust, mitte selle pikkust, mis võib samuti olla oluline näitaja. Ehk inimene võib tarbida pornograafiat küll vaid korra nädalas või kuus, kuid teha seda minuteid või tunde. Pornograafia definitsiooni osas ei olnud samuti eristatud pornograafia alamliike, nagu feministlik pornograafia. Arvan, et eeskätt käsitles antud uuring peavoolu pornograafiat ja sellega peab ka tulemuste tõlgendamise puhul arvestama.

Kuigi vastajate hulk polnud väike, siis väga tugevaid üldistusi kogu Eesti puhul sellele tuginedes teha ei saa. See on tingitud ka sellest, et noorema eagrupi esindatus oli suurem ja naissoost vastajaid oli enam. Samas leian, et uuringus osalenud ja selle ka lõpetanud vastajad tundsid vajadust teemas kaasa rääkida ja enda kogemust jagada. Kasutatud analüüsimeetodid olid minu hinnangul kohased, kuid kindlasti on nii kvantitatiivsetest kui ka kvalitatiivsetest andmetest võimalik teha veel järeldusi ning rakendada sügavamat analüüsi.

Mitmel korral olid vastajad ankeedi viimases küsimuses välja toonud, et nende hinnangul oli ankeet kallutatud ja pigem esindas pornograafiat pooldavat koolkonda. Kuna teema on tundlik ja ka emotsionaalne, siis tundsin uurijana, et täiesti neutraalseks jääda oli raske. Leian, et käesolev uuring ei proovinud anda vastust, kas pornograafia on hea või halb, vaid pigem panustada arutellu, ning lähtusin sellest ka küsimuste koostamises.

Lisaks said küsimustikus enam tähelepanu audiovisuaalsed materjalid kui kirjalikud. Sellest tulenevalt oli osadel osalejatel pornograafia tarbimispädevusi käsitlevatele küsimustele kohati keeruline vastata, kuna nende esimene kogemus oli läbi ajakirjade või muude kirjalike materjalide. Samuti oli problemaatiline pornograafia tarbimispädevuse väidete puhul sisse toodud domineerimine ja vägivaldsus, mis aga ei pruugi seostuda kohe esimese kogemusega, ning sellest tulenevalt ei osanud osalejad neile väidetele hinnangut anda. Siinkohal võiks edaspidi teha vastavaid kohandusi ja arvestada laiema vastajate profiiliga.

KOKKUVÕTE

Pornograafia on päevakajalisem kui kunagi varem, olles kergesti kättesaadav veebis. Sellest tulenevalt on tekkinud mitmeid erinevaid lähenemisi pornograafia tarbimise reguleerimisele. Rakendatakse nii jõulisi vanusekontrolle kui lähenetakse ka läbi hariduse, pakkudes pornograafia tarbimispädevustel põhinevat käsitlemist. Samas tõdetakse, et lõpuks sõltuvad pornograafia tarbimise harjumused indiviidi enda eelistustest ja valikutest.

Käesoleva töö eesmärgiks oli veebiküsitluse abil kaardistada täiskasvanute kokkupuuteid pornograafiaga ja kirjeldada nende tajutud pädevusi pornograafilise meediasisu tarbimiseks. Lisaks täiendasin leitud andmete alusel pornograafia tarbimispädevustel põhinevat õppekava.

Valimina kasutasin piiramatut ligipääsuga iseeneslikult tekkinud valimit, millest tulenevalt vastas küsitlusele kokku 441 inimest. Esindatud olid nii noorema- kui ka vanemaalised ning mees- ja naissoost vastajad. Analüüsis rakendasin nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmeanalüüsimeetodeid.

Töö tulemustest selgus, et vastanud eesti täiskasvanud tarbivad pornograafiat ja teevad seda võrdlemisi sagedasti. Pornograafia tarbimise peamiseks põhjuseks on seksuaalse rahulduse saamine. Pornograafiasse suhtutakse pigem positiivselt ja seda peetakse heaks ideede allikaks. Esimesed kokkupuuted pornoga toimuvad aga väga erinevas eas ja läbi erinevate kanalite ning sageli mängivad esimesel kokkupuutel olulist rolli sõpruskond, sugulased või tuttavad.

Vastajate haridustase ei mõjuta nende pornotarbimise harjumusi ega ka pädevusi. Kuid mida rohkem pornograafiat tarbida, seda normaalsemaks ka seda peetakse. Samuti peavad pornograafilist materjali normaalsemaks mehed ja paremaks ideede allikaks noored.

Käesolevale uuringule tuginedes peaks pornograafiat käsitlema seksuaalhariduses. Selgitada võiks päriselu ja pornograafia vahet, pornotööstuse toimimist ja võimalikke ohte tarbijale. Kuna esimene kokkupuude võib toimuda väga erinevates vanustes, siis peaks lähtuma sellest ka seksuaalhariduse planeerimisel. Pornograafiat võiks kindlasti ka edaspidi uuringutes käsitleda, seda nii noorte kui ka täiskasvanute puhul. Antud uuringust ei saa kindlasti teha liiga üldiseid järeldusi, kuid see annab aimu, et pornograafiast ollakse valmis rääkima ja enda kogemusi jagama, mis võib omakorda olla heaks lähtekohaks seksuaalhariduse arendamisel ja edasiste uuringute läbiviimiseks.

SUMMARY

Consumption of Porn and Porn Literacies of Estonian Adults

The aim of my master's thesis was to map adult exposure to pornography and describe their perceived competences for the use of pornographic media content by using a web survey. In addition, on the basis of the collected data, I contributed to a curriculum based on porn literacy.

Pornography is more relevant than ever before, as the result of being easily accessible on the web. As a result, various approaches to regulating the use of pornography have emerged. Forceful age control systems and classes based on porn literacy are among them. At the same time, it is recognized that ultimately the habits of pornography depend on the individual's preferences and choices.

The thesis in question consists of four chapters. The first chapter gives an overview of the theoretical and empirical background. The second chapter describes the methodology of the thesis and the participants of the survey. The third chapter introduces the results. The fourth chapter consists of the conclusions and discussion. The survey was filled out by 441 people, from various age groups. I collected qualitative and quantitative data and applied relevant analytical methods.

The results revealed, that estonian adults consume pornography and do it quite often. The main reason for porn consumption is sexual satisfaction. In general, the attitude towards porn is rather positive and porn is considered a good source for ideas.

Porn consumption habits and porn literacy competencies were not influenced by the education level of participants. But the more porn an individual consumes, the more normal they consider it. Additionally, men considered porn more normal, than women and younger participants considered it a better source for new ideas, than other age groups. Also it is important to note, that the first contact with porn takes place in various ages and through various channels. Often, friends, relatives or acquaintances play an important role in the first contact with porn.

Based on this study, pornography should be addressed in sexual education. The difference between sexuality in reality and pornography should be explained. In addition, more focus should be on explaining the working of the porn industry and the potential risks to the consumer. It should also be

taken into consideration, that the first experience with pornography can happen at various ages and porn literacy education should be adapted to this.

Further research should focus on the influence that the consumption habits and attitudes have on an individual. In addition, porn literacy curriculums should be tested and adapted to various age groups.

KASUTATUD ALLIKAD

- Albury, K. (2014). Porn and sex education, porn as sex education. *Porn Studies*, 1(1-2), 172-181. <https://doi.org/10.1080/23268743.2013.863654>
- Altman, A. (2019). *Obscenity and Pornography*. Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/oso/9780199358700.001.0001/oso-9780199358700-chapter-3>
- Andrews, D. (2012). Toward A More Valid Definition of "Pornography." *The Journal of Popular Culture*, 45(3), 457-477. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5931.2012.00939.x>
- Ashton, S., McDonald, K., ja Kirkman, M. (2019). What does 'pornography' mean in the digital age? Revisiting a definition for social science researchers. *Porn Studies*, 1-25. <https://doi.org/10.1080/23268743.2018.1544096>
- Attwood, F. (2006). Sexed Up: Theorizing the Sexualization of Culture. *Sexualities*, 9(1), 77-94. <https://doi.org/10.1177/136346070605333629>.
- Attwood, F. (2014). *Mainstreaming Sex: The Sexualization of Western Culture*. I.B.Tauris.
- Austin, E. W., Pinkleton, B. E., Chen, Y.-C., ja Austin, B. W. (2015). Processing of Sexual Media Messages Improves Due to Media Literacy Effects on Perceived Message Desirability. *Mass Communication and Society*, 18(4), 399-421. <https://doi.org/10.1080/15205436.2014.1001909>
- Bourne, A. H., ja Robson, M. A. (2015). Participants' Reflections on Being Interviewed about Risk and Sexual Behaviour: Implications for Collection of Qualitative Data on Sensitive Topics. *International Journal of Social Research Methodology*, 18(1), 105-116.
- Busby, D. M., Chiu, H.-Y., Olsen, J. A., ja Willoughby, B. J. (2017). Evaluating the Dimensionality of Pornography. *Archives of Sexual Behavior*, 46(6), 1723-1731. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-0983-8>
- Campbell, L. ja Kohut, T. (2017). The use and effects of pornography in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13, 6-10. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.004>
- Ciclitira, K. (2002). Researching pornography and sexual bodies. *The Psychoogist*, 15(4), 191-194.

- Cole, K. L. (2014). Pornography, censorship, and public sex: exploring feminist and queer perspectives of (public) pornography through the case of Pornotopia. *Porn Studies*, 1(3), 243-257. DOI: 10.1080/23268743.2014.927708
- Danish police charge 1004 children, young people for sharing child pornography. (2018). *The Straits Times*. Kasutatud 29.05.2019, <https://www.straitstimes.com/world/europe/danish-police-charge-1004-children-young-people-for-sharing-child-pornography>
- Dawson, K., Gabhainn, S. N. ja MacNeela, P. (2019). Toward a new Model of Porn Literacy: Core Concepts, Rationales, and Approaches. *The Journal of Sex Research*. DOI: 10.1080/00224499.2018.1556238.
- Diamond, I. (1980). Pornography and Repression: A Reconsideration. *Signs*, 5(4), 686-701. <http://www.jstor.org/stable/3173836>
- Ellermaa, E. (2015). Psühhiaater: pornograafia vaatamine võib väga tugevalt aju mõjutada. *Eesti Naine*, 9. detsember. Kasutatud 29.05.2019, <https://eestinaine.delfi.ee/raamat/psuhhiaater-pornograafia-vaatamine-voib-vaga-tugevalt-aju-mojutada?id=71740891>
- Emmers-Sommer, T. M. (2018). Reasons for Pornography Consumption: Associations with Gender, Psychological and Physical Sexual Satisfaction, and Attitudinal Impacts. *Sexuality & Culture*, 22(1), 48-62. <https://doi.org/10.1007/s12119-017-9452-8>
- *Pornhub Insights: Estonian Insights*. (i.a.). Kasutatud 29.05.2019, <https://www.pornhub.com/insights/estonia-insights>
- Euroopa seksuaalhariduse standardid: standardid poliitikakujundajatele, haridus- ja tervishoiuasutustele ja teistele spetsialistidele. (2015). Tallinn: Eesti Seksuaaltervise Liit. http://lft.ee/admin/upload/files/WHO_Euroopa_seksuaalhariduse_standardid.pdf
- Evans-DeCicco, J. A., ja Cowan, G. (2001). Attitudes Toward Pornography and the Characteristics Attributed to Pornography Actors. *Sex Roles*, 11.
- Foubert, J. D., ja Bridges, A. J. (2017). What Is the Attraction? Pornography Use Motives in Relation to Bystander Intervention. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(20), 3071-3089. <https://doi.org/10.1177/0886260515596538>
- Foucault, M. (2005). *Seksuaalsuse ajalugu I*. Tallinn: Valgus.
- Fricker, R. (2008). *Sampling methods for web and e-mail surveys. The SAGE handbook of online research methods*. SAGE Publications, Ltd. DOI: 10.4135/9780857020055.

- Frith, H. ja Kitzinger, C. (2001). Reformulating Sexual Script Theory: Developing a Discursive Psychology of Sexual Negotiation. *Theory & Psychology*, 11(2), 209-232. <https://doi.org/10.1177/0959354301112004>
- Fritz, N., ja Paul, B. (2017). From Orgasms to Spanking: A Content Analysis of the Agentic and Objectifying Sexual Scripts in Feminist, for Women, and Mainstream Pornography. *Sex Roles*, 77(9), 639-652. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0759-6>
- Galesic, M., ja Bosnjak, M. (2009). Effects of Questionnaire Length on Participation and Indicators of Response Quality in a Web Survey. *The Public Opinion Quarterly*, 73(2), 349-360. <http://www.jstor.org/stable/25548084>
- Gill, R. (2012). The Sexualisation of Culture? *Social and Personality Psychology Compass*, 6(7), 483-498. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2012.00433.x>
- Grubbs, J. B., Kraus, S. W., ja Perry, S. L. (2019). Self-reported addiction to pornography in a nationally representative sample: The roles of use habits, religiousness, and moral incongruence. *Journal of Behavioral Addictions*, 8(1), 88-93. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.134>
- Haavio-Mannila, E., Rotkirch, A. ja Kontula, O. (2005). Contradictory Trends in Sexual Life in St. Petersburg, Estonia, and Finland. A. Štulhofer, T. Sandfort (toim), *Sexuality and Gender in Postcommunist Eastern Europe and Russia* (lk 317-358). New York: The Haworth Press, Inc.
- Hare, K. A., Gahagan, J., Jackson, L., ja Steenbeek, A. (2015). Revisualising "porn": how young adults' consumption of sexually explicit Internet movies can inform approaches to Canadian sexual health promotion. *Culture, Health & Sexuality*, 17(3), 269-283. <https://doi.org/10.1080/13691058.2014.919409>
- Hern, A. (2019). Online pornography age checks to be mandatory in UK from 15 July. *The Guardian*, 17. aprill. Kasutatud 19. aprill, <https://www.theguardian.com/technology/2019/apr/17/online-pornography-age-checks-to-be-mandatory-in-uk-from-15-july>
- Himma, M. (2019). *Huvitaja. Teaduslikult pornograafiast*. Kasutatud 29.05.2019. <https://vikerraadio.err.ee/906515/huvitaja-teaduslikult-pornograafiast/925233>

- Holm, R. (2018). Rita Holm: seksuaalkasvatus alaku lasteaias. *Tartu Postimees*, 9. oktoober. Kasutatud 29.05.2019, <https://tartu.postimees.ee/6424415/rita-holm-seksuaalkasvatus-alaku-lasteaias>
- Hsieh, H.-F., ja Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Hutchings, N. (2017). Porn Literacy: Raising Sexually Intelligent Young People. *The Journal of Sexual Medicine*, 14. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2017.04.405>.
- Häggström-Nordin, E., Tydén, T., Hanson, U., ja Larsson, M. (2009). Experiences of and attitudes towards pornography among a group of Swedish high school students. *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 14(4), 277-284. <https://doi.org/10.1080/13625180903028171>
- It's time we talked: Reality and Risk. (i.a.). Kasutatud 29.05.2018 <http://www.itstimewetalked.com.au/about-us/reality-risk/>
- Ivask, S. (2019). Uurijad: pornograafilist meediasisu peab tarbima teadlikult. ERR: Novaator, 14. veebruar. Kasutatud 01.05.2019, <https://novaator.err.ee/910401/uurijad-pornograafilist-meediasisu-peab-tarbima-teadlikult>
- Jones, M. (2018). What Teenagers Are Learning From Online Porn. *The New York Times Magazine*, 7. veebruar 2018. Kasutatud 19. aprill 2019, <https://www.nytimes.com/2018/02/07/magazine/teenagers-learning-online-porn-literacy-sex-education.html>
- Kalev, M. (2018). Kodumaine pornovaatamise statistika: eestlastele meeldivad anaalseks, kaasmaalased, aga ka venelased. *Eesti Ekspress*, 2. oktoober 2018. Kasutatud 28.05.2019, <https://ekspress.delfi.ee/elu/kodumaine-pornovaatamise-statistika-eestlastele-meeldivad-anaalseks-kaasmaalased-aga-ka-venelased?id=83842851>
- Kalmus, V. ja Vihalemm, T. (2017). Väärtused ja identiteetid. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus, T. Vihalemm (toim), *Eesti ühiskond kiirenevas ajas. Uuringu „Mina. Maailm. Meedia“ 2002-2014 tulemused* (lk 111-133). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karama, K. (2017). *Pornograafiat käsitlevate empiiriliste uuringute ülevaade nelja peamise valdkonna teadusajakirja näitel ajavahemikus 2000-2016*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

- Karitusseadustik. (13.03.2019). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 29.05.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12999083?leiaKehtiv>
- Karnö, C. (2016). *Eesti noorte kokkupuude pornograafilise meediasisuga ning seonduvad pädevused: ekspertide hinnangud*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.
- *Keha ja Vaim #9 29.01.2019: Seksuaalharidus ja pornograafia*. (2019). Kasutatud 29.05.2019 <https://www.generaadio.ee/arhiiv/keha-ja-vaim-9-29-01-2019-seksuaalharidus-ja-pornograafia/>
- Klein, M. (2013). *Why Young Adults Need Porn Literacy*. Huffington Post. Kasutatud 01.01.2018, http://www.huffingtonpost.ca/dr-marty-%20klein/youngadults-%20porn_b_2814119.html
- Kraavi, J. (2013). Post-sõnastik 16: Erootiline kujund. *Sirp*, 20. juuni. Kasutatud 29.05.2019, <https://sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/post-sonastik-16-erootiline-kujund/>
- Kurylo, B. (2017). Pornography and power in Michel Foucault's thought. *Journal of Political Power*, 10(1), 71-84. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2017.1284157>
- Lakson, P. (2017). Pilk pornokomisjoni "mustale nimekirjale". *Postimees*, 7. jaanuar. Kasutatud 28.05.2019, <https://www.postimees.ee/3968155/pilk-pornokomisjoni-mustale-nimekirjale>
- Levinson, J. (2005). Erotic art and pornographic pictures. *Philosophy and Literature*, 29 (1), 228-240 <https://philpapers.org/rec/LEVEAA>
- Lewis-Beck, M. S., Bryman, A. ja Liao, T. F. (2004). Manova. *The SAGE encyclopedia of social science research methods*, 1, 608-609. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Livingstone, S. (2004). Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14. <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>
- Lo, V., ja Wei, R. (2005). Exposure to Internet Pornography and Taiwanese Adolescents' Sexual Attitudes and Behavior. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49(2), 221-237. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4902_5
- Löfgren-Mårtenson, L. ja Månsson S.-A. (2010). Lust, Love, and Life: A Qualitative Study of Swedish Adolescents' Perceptions and Experiences with Pornography. *The Journal of Sex Research*, 47(6), 568-579. DOI: 10.1080/00224490903151374

- Mattebo, M., Tydén, T., Häggström-Nordin, E., Nilsson, K. W., ja Larsson, M. (2018). Pornography consumption and psychosomatic and depressive symptoms among Swedish adolescents: a longitudinal study. *Uppsala Journal of Medical Sciences*, 123(4), 237-246. <https://doi.org/10.1080/03009734.2018.1534907>
- Matti Looga vahetas Zhiguli vastu "Maaja". (2000). *Eesti Päevaleht*, 20. september. Kasutatud 28.05.2019, <https://epl.delfi.ee/melu/matti-looga-vahetas-zhiguli-vastu-maaja?id=50840991>
- McCormack, M., ja Wignall, L. (2017). Enjoyment, Exploration and Education: Understanding the Consumption of Pornography among Young Men with Non-Exclusive Sexual Orientations. *Sociology*, 51(5), 975-991. <https://doi.org/10.1177/0038038516629909>
- McCutcheon, J. M., ja Bishop, C. (2015). An erotic alternative? Women's perception of gay pornography. *Psychology & Sexuality*, 6(1), 75-92. <https://doi.org/10.1080/19419899.2014.983740>
- McDowall, J. J. (2008). Erotic, Pornographic, or Obscene: Factors Influencing the Perception of Photographs of the Nude. *Empirical Studies of the Arts*, 26(1), 93-115. <https://doi.org/10.2190/EM.26.1.g>
- McNair, B. (2013). *Porno? Chic!: How Pornography Changed the World and Made it a Better Place*. Routledge.
- McRobert, C. J., Hill, J. C., Smale, T., Hay, E. M., ja Windt, D. A. (2018). A multi-modal recruitment strategy using social media and internet-mediated methods to recruit a multidisciplinary, international sample of clinicians to an online research study. *PLOS ONE*, 13(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0200184>
- *More than 1000 Danish young people are indicted for sharing child pornography*. (2019). Kasutatud 29.05.2019, <https://cfdp.dk/more-than-1000-danish-young-people-are-indicted-for-sharing-child-pornography/>
- Morgan, D. L. (1993). Qualitative Content Analysis: A Guide to Paths not Taken. *Qualitative Health Research*, 3(1), 112-121. <https://doi.org/10.1177/104973239300300107>
- Märtin, L. (2012). *Internetiküsitlus Eesti Rahvusringhäälingu auditooriumiuuringute näitel: metodoloogiline analüüs*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

- Nagel, A.-M. (2017). Katriin Kütt: noored võivad pornograafia maailmas kõrvetada saada. *Postimees*, 10. august. Kasutatud 29.05.2019, <https://arvamus.postimees.ee/4206921/katriin-kutt-noored-voivad-pornograafia-maailmas-korvetada-saada>
- Noland, C. M. (2012). Institutional Barriers to Research on Sensitive Topics: Case of Sex Communication Research among University Students. *Journal of Research Practice*, 8(1). <https://eric.ed.gov/?id=EJ998231#?>
- Oppenheim, M. (2019). *Arizona considering declaring porn a "public health crisis"*. The Independent. Kasutatud 19. aprill, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/arizona-porn-public-health-crisis-michelle-udall-sex-a8771311.html>
- Paasonen, S. (2009). Healthy Sex and Pop Porn: Pornography, Feminism and the Finnish Context. *Sexualities*, 12(5), 586–604. <https://doi.org/10.1177/1363460709340369>
- Paasonen, S. (2016). Pornification and the Mainstreaming of Sex. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.159>
- Paasonen, S., Kyrola, K., Nikunen, K., ja Saarenmaa, L. (2015). "We hid porn magazines in the nearby woods": Memory-work and pornography consumption in Finland. *Sexualities*, 18(4), 394-412.
- Paul, B. ja Shim, J. W. (2008). Gender, Sexual Affect, and Motivations for Internet Pornography Use. *International Journal of Sexual Health*, 20(3), 187-199. DOI: 10.1080/19317610802240154.
- Peter, J., ja Valkenburg, P. M. (2008). Adolescents' Exposure to Sexually Explicit Internet Material, Sexual Uncertainty, and Attitudes Toward Uncommitted Sexual Exploration: Is There a Link? *Communication Research*, 35(5), 579-601. <https://doi.org/10.1177/0093650208321754>
- Peter, J., ja Valkenburg, P. M. (2011). The Influence of Sexually Explicit Internet Material on Sexual Risk Behavior: A Comparison of Adolescents and Adults. *Journal of Health Communication*, 16(7), 750-765. <https://doi.org/10.1080/10810730.2011.551996>
- Pope, N., Voges, K., Louise Kuhn, K., ja Louise Bloxsome, E. (2007). *Pornography and Erotica: Definitions and Prevalence*.

https://www.researchgate.net/publication/29464979_Pornography_and_Erotica_Definitions_and_Prevalence

- *Pornhub: 2018 year in review.* (2018) Kasutatud 29.04.2019. <https://www.pornhub.com/insights/2018-year-in-review>
- Pornograafia ohustab noorte meeste tervist. (2016). *Postimees*, 16. august. Kasutatud 29.05.2019, <https://tervis.postimees.ee/3802137/pornograafia-ohustab-noorte-meeste-tervist>
- Pornograafilise sisuga ja vägivalda või julmust propageerivate teoste leviku reguleerimise seadus (12.07.2014). *Riigi teataja I*, Kasutatud 01.05.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12947084?leiaKehtiv>
- Potter, J. (2010). The State of Media Literacy. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), 675-696. <https://doi.org/10.1080/08838151.2011.521462>
- Powell, M. A., McArthur, M., Chalmers, J., Graham, A., Moore, T., Spriggs, M., ja Taplin, S. (2018). Sensitive topics in social research involving children. *International Journal of Social Research Methodology*, 21(6), 647-660. <https://doi.org/10.1080/13645579.2018.1462882>
- Pärson, T. ja Ait, J. (2018). Mobiilse interneti kasutamine on suurenenud. L. Haugas, H. Hennoste (toim), *Eesti Statistika Kvartalikirj* (lk 49-50). Tallinn: Statistikaamet.
- Queen, C., ja Comella, L. (2008). The Necessary Revolution: Sex-Positive Feminism in the Post-Barnard Era. *The Communication Review*, 11(3), 274-291. <https://doi.org/10.1080/10714420802306783>
- Rea, M. C. (2001). What Is Pornography? *Noûs*, 35(1), 118-145. <https://doi.org/10.1111/0029-4624.00290>
- Rinehart, J. K., Nason, E. E., Yeater, E. A., ja Miller, G. F. (2017). Do Some Students Need Special Protection From Research on Sex and Trauma? New Evidence for Young Adult Resilience in "Sensitive Topics" Research. *JOURNAL OF SEX RESEARCH*, 54(3), 273-283. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1156047>
- Rocha, L. A. (2011). Scientia sexualis versus ars erotica: Foucault, van Gulik, Needham. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 42(3), 328-343. <https://doi.org/10.1016/j.shpsc.2011.01.003>
- Rodriguez, L. (2018). Methodological challenges of sensitive topic research with adolescents. *Qualitative Research Journal*, 18(1). <https://doi.org/10.1108/QRJ-D-17-00002>

- Romito, P., ja Beltramini, L. (2011). Watching Pornography: Gender Differences, Violence and Victimization. An Exploratory Study in Italy. *Violence Against Women*, 17(10), 1313-1326. <https://doi.org/10.1177/1077801211424555>
- Rootalu, K. (2014). T-test. Kasutatud 01.05.2019 <http://samm.ut.ee/t-test>
- Rothman, E. F., Adhia, A., Christensen, T. T., Paruk, J., Alder, J., ja Daley, N. (2018). A Pornography Literacy Class for Youth: Results of a Feasibility and Efficacy Pilot Study. *American Journal of Sexuality Education*, 13(1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/15546128.2018.1437100>
- Rämmer, A. (2014a). Valimi moodustamine. Kasutatud 14.04.2019. <http://samm.ut.ee/valimid>
- Rämmer, A. (2014b). SPSS. Kasutatud 13.05.2018 <http://samm.ut.ee/spss>
- Short, M., Black, L., Smith, A., Wetterneck, C. ja Wells, D. (2012). A Review of Internet Pornography Use Research: Methodology and Content From the Past 10 Years. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 15(1), 13-23. DOI: 10.1089/cyber.2010.0477.
- Silver, C. (2018). *Pornhub 2018 Year In Review Insights Report Will Satisfy Your Data Fetish*. Forbes. Kasutatud 29.05.2019. <https://www.forbes.com/sites/curtissilver/2018/12/11/pornhub-2018-year-in-review-insights-report/>
- Silwa, J. (2017). *Age of First Exposure to Pornography Shapes Men's Attitudes Toward Women*. American Psychological Association. https://www.apa.org/news/press/releases/2017/08/pornography-exposure?utm_content=1501269478&utm_medium=social&utm_source=twitter
- Sinković, M., Štulhofer, A., ja Božić, J. (2013). Revisiting the Association between Pornography Use and Risky Sexual Behaviors: The Role of Early Exposure to Pornography and Sexual Sensation Seeking. *Journal of Sex Research*, 50(7), 633-641. <https://doi.org/10.1080/00224499.2012.681403>
- Smith, C., ja Attwood, F. (2014). Anti/pro/critical porn studies. *Porn Studies*, 1(1-2), 7-23. <https://doi.org/10.1080/23268743.2014.887364>
- Smith, C., Baker, M., Attwood, F. (2015). Why Do People Watch Porn? Results from PornResearch.Org. Lynn Comella and Shira Tarrant (toim), *New views on pornography: sexuality, politics and law* (lk 277-296). ABC-CLIO.

- Soo, K. (2004). Seksuaalne väärkohtlemine. K. Soo ja D. Kutsar (toim.), *Seksuaalse väärkohtlemise kogemused ja hoiakud Eesti noorte hulgas* (lk 57-76). Sotsiaaluuring: Tartu.
- Sparrman, A. (2014). Access and Gatekeeping in Researching Children's Sexuality: Mess in Ethics and Methods. *Sexuality & Culture*, 18(2), 291-309. <https://doi.org/10.1007/s12119-013-9198-x>
- Sun, C., Bridges, A., Johnson, J. A., ja Ezzell, M. B. (2016). Pornography and the Male Sexual Script: An Analysis of Consumption and Sexual Relations. *Archives of Sexual Behavior*, 45(4), 983-994. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0391-2>
- Tamm, G. (2016). Noorte kokkupuude prostitutsiooni ja pornograafiaga. K. Soo, M. Lukk, M. Ainsaar, M. Beilmann, M. Sammul, G. Tamm, K. Espenperg, R. Murakas, T. Arak, M. Aksen, S. Vahaste-Pruul ja D. Kutsar (toim.). *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring*, (lk 43-50). Tartu: Tartu Ülikool.
- Taylor, C. (2009). Pornographic Confessions? Sex Work and Scientia Sexualis in Foucault and Linda Williams. *Foucault Studies*, 7, 18-44. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i7.2635>
- Tokunaga, R. S., Wright, P. J., ja Roskos, J. E. (2019). Pornography and Impersonal Sex. *Human Communication Research*, 45(1), 78-118. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqy014>
- Tooding, L.-M. (2014). *Faktoranalüüs*. Kasutatud 01.05.2019 <http://samm.ut.ee/faktoranalyyis>
- Trostle, L. C. (2003). Overrating Pornography as a Source of Sex Information for University Students: Additional Consistent Findings. *Psychological Reports*, 92(1), 143-150. <https://doi.org/10.2466/pr0.2003.92.1.143>
- UNESCO: *International technical guidance on sexuality education*. (2018). Kasutatud 29.05.2019, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>
- Vandenbosch, L., ja van Oosten, J. M. F. (2017). The Relationship Between Online Pornography and the Sexual Objectification of Women: The Attenuating Role of Porn Literacy Education. *Journal of Communication*, 67(6), 1015-1036. <https://doi.org/10.1111/jcom.12341>
- Vehovar, V. ja Manfreda, K. (2017). Overview: online surveys. In Fielding, N., Lee, R., ja Blank, G. *The SAGE Handbook of online research methods* (pp. 143-161). London: SAGE Publications Ltd. DOI: 10.4135/9781473957992
- Virkus, S. (2016). *Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs*. Kasutatud 01.05.2019 https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/kvalitatiivne_sisuanals.html

- Watson, M. A. ja Smith, R. D. (2012). Positive Porn: Educational, Medical, and Clinical Uses. *American Journal of Sexuality Education*, 7(2), 122-145. <https://doi.org/10.1080/15546128.2012.680861>
- *We're an Anti-Porn Organization, but We Don't Want to Ban Porn-Here's Why.* (2019). Kasutatud 27.05.2019, <https://fightthenewdrug.org/why-we-are-not-trying-to-ban-porn/>
- Whitaker, C., Stevelink, S., ja Fear, N. (2017). The Use of Facebook in Recruiting Participants for Health Research Purposes: A Systematic Review. *Journal of Medical Internet Research*, 19(8). <https://doi.org/10.2196/jmir.7071>
- Willoughby, B. J., Busby, D. M., ja Young-Petersen, B. (2018). Understanding Associations between Personal Definitions of Pornography, Using Pornography, and Depression. *Sexuality Research and Social Policy*. <https://doi.org/10.1007/s13178-018-0345-x>
- Wright, K. B. (2005). Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(3). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00259.x>
- Wright, P. J. (2013). Internet Pornography Exposure and Women's Attitude Towards Extramarital Sex: An Exploratory Study. *Communication Studies*, 64(3), 315-336. <https://doi.org/10.1080/10510974.2012.755643>
- Wright, P. J., ja Arroyo, A. (2013). Internet Pornography and U.S. Women's Sexual Behavior: Results From a National Sample. *Mass Communication and Society*, 16(5), 617-638. <https://doi.org/10.1080/15205436.2012.754045>
- Wright, P. J., ja Štulhofer, A. (2019). Adolescent pornography use and the dynamics of perceived pornography realism: Does seeing more make it more realistic? *Computers in Human Behavior*, 95, 37-47. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.01.024>
- Wright, P. J., Tokunaga, R. S., ja Kraus, A. (2016). Consumption of Pornography, Perceived Peer Norms, and Condomless Sex. *Health Communication*, 31(8), 954-963. <https://doi.org/10.1080/10410236.2015.1022936>
- Yoder, V. C., Thomas B. V. III, ja Amin, K. (2005). Internet Pornography and Loneliness: An Association? *Sexual Addiction & Compulsivity*, 12(1), 19-44. <https://doi.org/10.1080/10720160590933653>

- Ärm, T. (2018). Pornograafia mõju: lastevahelist seksuaalset väärkohtlemist esineb Eestis üha enam. *Postimees*, 27. märts. Kasutatud 29.05.2019, <https://tervis.postimees.ee/4451121/pornograafia-moju-lastevahelist-seksuaalset-vaarkohtlemist-esineb-cestis-uha-enam>

LISAD

Lisa 1. Pornograafia tarbimispädevustel põhineva õppekava ülevaade (Rothmann jt, 2018)

Session	Teema	Eesmärgid
1	<i>Porn literacy</i> 'l põhineva tunni loomise põhjused	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad suudavad defineerida pornograafia; - Osalejad mõistavad enda vaateid pornograafia osas ja mõtlevad kriitiliselt, mis neid vaateid kujundas; - Osalejad analüüsivad, kuidas ühiskond on mõjutanud nende arvamust pornograafia vaatamise kohta.
	Ilmse seksuaalse sisuga materjali ajalugu ühiskonnas	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad mõistavad, millal pornograafia ajalugu Euroopas/USA-s; - Osalejad mõtlevad kriitiliselt, kuidas võimul olevad erakonnad on defineerinud roppused (<i>obscenity</i>) gruppide rõhumiseks; - Osalejad võtavad arvesse, et osa seksuaalse sisuga materjale klassifitseeritakse "pornograafiaks" ja osa "kunstiks"; - Osalejad arutlevad peavoolu pornograafias levinud kehaideaalide ja suhtenormide üle.
2	Pornograafia ning soo ja seksuaalsuse normid	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad mõtlevad soonormide üle, mida kujutatakse peavoolu pornograafias; - Osalejad arutlevad seksi kohta käivate sotsiaalsete normide üle, mis on levinud nende eakaaslaste seas ja kas pornograafia mõjutab neid norme;
	Pornograafia võimalikud ohud ja noore areng	<ul style="list-style-type: none"> - Tuginedes uuringutele tutvustatakse osalejatele pornograafia kasutamise võimalikke negatiivseid tagajärgi; - Arutletakse, kuidas pornograafia mõjub noorte seksuaalsele arengule - Reproduktiivse ja seksuaalse anatoomia ülevaade; - Kondoomi kasutamise põhimõtete, suguhaiguste ja nende sümptomite ülevaade, sealhulgas kus teha suguhaiguste teste, kust hankida rasedust ennetavaid vahendeid ja täiendavat infot.
3	Seksi ebarealistlik kujutamine	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad mõtlevad selle üle, kuidas pornograafia kujutab ebarealistlikke seksuaalseid stsenaariume;

	pornograafias; seosed kaubandusliku seksuaalse ärakasutamisega	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad tutvuvad juhtumiuuringutega noorte ärilise seksuaalse ärakasutamise kohta; - Osalejad vähendavad uskumust, et prostituutide vahendamine (<i>pimping</i>) on glamuurne.
	Tervislik intiimsus	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad hindavad oma tundeid läheduse, austava käitumise ja suhete kohta.
4	Tööohutus ja tervishoid pornograafiatööstuses	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad saavad teada, kui palju varieerub pornonäitlejate töötasu; - Osalejad saavad teada pornograafia töötingimustest ja maksustamisest.
	Mitte-konsensuslik pornograafia levitamine	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad defineerivad kättemaksu pornograafia (<i>revenge porn</i>) mõiste ja mõistavad seadusandluses sätestatud piiranguid pornograafia levitamise kohta; - Osalejad saavad faktilist informatsiooni seksuaalse alatooniga sõnumite saatmise (<i>sexting</i>) kohta.
5	Vanemad ja eakaaslased	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad arutlevad selle üle, kas ja kuidas vanemad ja eakaaslased toetavad tervislikke suhteid ja seksuaalsete piiride seadmist.
	Kokkuvõte	<ul style="list-style-type: none"> - Osalejad tunnevad suurenenud eneseteadlikkust seksi ja suhete osas otsuste tegemisel; - Osalejad mõtestavad, mis osad olid neile tundide jooksul olulised ja selgitavad miks; - Arutelu kohalike ja üleriigiliste võimaluste üle, kuidas abistada vägivalda ohvriks langemise, raseduse, suguhaiguste, depressiooni ja ärevuse korral; ainete tarbimise, pornograafiasõltuvuse korral.

Lisa 2. Küsimustik

Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga

Tere!

Olen Tartu Ülikooli kommunikatsioonijuhtimise magistrant Anett Männiste ja teen enda magistritöö teemal Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga.

Uurimuse eesmärgiks on kaardistada Eesti täiskasvanute erinevaid kokkupuuteid pornograafilise meediasisuga ja mõista, millist rolli võib pornograafiline meediasisu inimeste elus mängida.

Uurimuse käigus kogutud info võimaldab:

- kirjeldada ja analüüsida üht infoühiskonna "varjatumat" aspekti
- luua võrdlusi juba olemasolevate andmetega teistest riikidest
- hinnata ja arendada seksuaaltervist ja seksuaalharidust

Küsimustikule on vastama oodatud vähemalt 18-aastased inimesed. Kõik uuringu käigus kogutud andmed on konfidentsiaalsed ja andmeid kasutatakse ainult õppe- ja teadustöö huvides. Neid analüüsitakse anonüümsel kujul ja tulemusi esitatakse peamiselt statistilise ülevaadena. Teie isikut ei ole võimalik tuvastada.

Lisainfo saamiseks pöörduge uuringu läbiviija poole allpool toodud meiliaadressil.

Anett Männiste, anett.manniste@ut.ee

1. Demograafilised andmed

Mis on teie sugu? *

Mees

Naine

Muu

Mis on teie vanus? *

18-25

26-35

36-45

46-55

56-65

65+

Muu

Mis on teie kõrgeim lõpetatud haridustase? *

Põhiharidus või vähem

Keskharidus

Kutsekeskharidus (keskeriharidus)

Rakenduslik kõrgharidus

Bakalaureusekraad

Magistrikraad

Doktorikraad

Muu

2. Pornograafia tarbimise harjumused

Palun selgitage, mida tähendab teie jaoks pornograafia

Pornograafia on ühe definitsiooni järgi professionaalselt või kasutajate poolt toodetud (audio)visuaalne materjal, mis kujutab seksuaaltegevusi ning (erutunud) suguelundeid ilmsel viisil.

Võttes arvesse antud definitsiooni, palun vastake järgnevatele küsimustele.

Kas te olete näinud pornograafilist materjali?

Jah

Ei

Millise kanali kaudu oli teie esimene kokkupuude pornograafilise materjaliga?

Ajakirjad

VHS/DVD

Televisioon

Allalaetav materjal

Veebilehed

Muu

Palume, et meenutaksite oma päris esimest mäletatavat kogemust, kui puutusite kokku pornograafilise materjaliga. Palun kirjeldage, milline see kogemus oli ja kui vana te sel ajal olite.

Millal te viimati pornot vaatasite?

Täna

Eile

Mõned päevad tagasi

Nädal tagasi

Paar nädalat tagasi

Kuu tagasi

Mõned kuud tagasi

Aasta tagasi

Üle aasta tagasi

Kui tihti te pornot tavaliselt vaatate? *

Igapäevaselt

Mitu korda nädalas

Korra nädalas

Mitu korda kuus

Korra kuus

Mõned korrad aastas

Harvem

Muu

Mõeldes sellele, miks te pornot vaatate, siis millised järgnevatest väidetest käivad teie kohta?

Palun andke vastus igal real.

	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täielikult	Ei oska vastata
Soovin seksuaalset rahuldust						
Soovin näha asju, mida ma päriselt ise proovida ei sooviks						
Enda seksuaalsete huvide avastamiseks						
Enda keha iseärasuste avastamiseks						
Soovin näha asju, mida ma päriselt ise proovida ei saa						

Kui mul pole midagi muud teha, kui mul on igav						
Kui ma tunnen end pinges ja soovin lõdvestuda						
Soovin näha asju, mida võiksin teha						

Milliseid kanaleid te kasutate pornograafilise materjali leidmiseks või vaatamiseks?

Interneti kaudu (tasulised ja tasuta veebilehed, näiteks Pornhub, xvideos.com, RedTube, Tumblr)

Oma arvutisse allalaetud materjal

DVD-d

VHS-id

Ajakirjad

Muu (täpsusta)

Kust vaatate pornograafilist materjali kõige sagedamini? *

Telefonist

Tahvelarvutist

Lauaarvutist

Sülearvutist

Televiisorist

Paberkandjatelt

Kas te eelistate mingeid kindlaid pornograafia žanre teistele? (Näiteks amatöör/hentai/gei või muu porno). Kirjutage kuni kolm meelisžanri.

3. Hoiakud pornograafia suhtes

Mõeldes pornograafiale, siis kuivõrd te nõustute järgmiste väidetega. Palun andke vastus igal real.

	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täielikult	Ei oska vastata
Pornograafia võimaldab inimestel näha erinevaid seksuaalkäitumise viise						
Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi mehe seksuaalsuse suhtes						
Pornograafia vaatamine tekitab soovi proovida järele seda, mida nägin						
Pornograafia suurendab naistevastast vägivalda						
Pornograafia annab uusi ideid						
Pornograafia alandab mehi						
Pornograafia tekitab ebaterveid ootusi naise seksuaalsuse suhtes						
Pornograafia põhjustab partnerite võõrandumist üksteisest						
Pornograafia eksisteerib igal juhul, nii et peaksime sellega harjuma						
Pornograafia alandab naisi						
Pornograafiat vaatavad need, kes päris seksi ei saa						

Mind ei häiriks, kui ma saan teada, et mu elukaaslane vaatab pornot ilma minuta						
Mind ei häiriks, kui mu elukaaslane soovib minuga koos pornot vaadata						
Pornonäitleja on amet nagu iga teinegi						
Pornograafia on põnev ja erutav						
Pornograafia tekitab sõltuvust						
Pornograafia näitab seksi nii nagu see on						

4. Pornograafia tarbimisega seonduvad pädevused

Kas pornograafiast peaks rääkima seksuaalhariduses? Kui jah, siis mida?

Ühes eelmises küsimuses palusime teil meenutada oma esimest kokkupuudet pornograafilise materjaliga. Mõeldes sellele kokkupuutele tagasi, siis millised väited käisid teie kohta? Palun andke vastus igal real.

	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täielikult	Ei oska vastata
Ma teadsin, et porno on väljamõeldis						
Ma teadsin, et professionaalne porno on filmitud näitlejatega, kes jälgivad stsenaariumi						
Ma teadsin, et näitlejad kasutavad stimuleerivaid tooteid (viagra, libestid)						

Ma mõistsin, et ma ei tea pornonäitlejate kui inimeste kohta mitte midagi						
Ma sain aru, et enamikul inimestel pole selliseid kehasid, nagu pornograafias kujutatud						
Ma mõistsin, et mõned olukorrad pornograafias ei peegelda reaalselt seda, mida seksuaalvahekorras soovitakse.						
Ma teadsin, et inimestele makstakse pornograafias osalemise eest ja nad ei teeks seda tasuta						
Ma sain aru, et enamik inimesi ei taha vägivaldset seksi						
Ma sain aru, et teise inimese üle domineerimine ja tema alla surumine on pornograafias lavastatud						
Ma sain aru, et erutus ja orgasm on pornograafias teeseldud						

Kui soovite veel midagi lisada, mis on teie hinnangul teemakäsitlemise puhul oluline, siis võite teha seda siin.

Suur aitäh, et panustasid minu magistritöösse.

Lisaküsimuste korral võid võtta ühendust aadressil anett.manniste@ut.ee.

Lisa 3. Žanrite ja kategooriate ülevaade

1	Amatöör vanemad naised
2	Amatöör tõeliste paaridega
3	Naiste orgasmid
4	Alistumismängud
5	Avalik seks
6	Õed-vennad
7	30ndates hetero
8	Anal
9	Creampie
10	Cumshot
11	Mature
12	POV
13	Teen
14	Solo female
15	Webcam
16	Threesome
17	Gangbang

18	BDSM
19	Group
20	Shemale
21	Pegging
22	Naistevahetus
23	MILF
24	Feministlik porno
25	Geiporno
26	First person
27	Facesit
28	Blonde
29	Oraalseks
30	Kurvikad naised
31	Vojeur
32	Audiopornograafia
33	Hetero
34	Hentai
35	Loodus/vabas õhus

36	For women
37	Koomiksid
38	Swingers
39	Natural breasts
40	Bondage
41	Skinny
42	Deepthroat
43	Transseksuaalid
44	SM
45	Blowjob
46	Pissing
47	Rough
48	Sex in bikini
49	Toys
50	Asian
51	Vintage
52	Ebony
53	Cunnilingus

54	Breathplay
55	Retro
56	Latiino
57	Ekstreem
58	BBW
59	Weird
60	Hairy
61	Poz
62	Fisting
63	Passion
64	Softcore
65	Interracial
66	Story based
67	School girl
68	Step-sister & brother
69	Forced, domineerimine
70	Romance
71	Transgender

72	Double penetration
73	Female friendly
74	Twinks
75	Doggy
76	Lateks

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anett Männiste,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose **Eesti täiskasvanute kokkupuuted pornograafiaga ja pornograafia tarbimispädevused**

mille juhendajad on Maria Murumaa-Mengel ja Kadri Soo,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tartus,

29.05.2019